

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUDEN LAITOS

Liisa Jussila
TESTAMENTIN VEROSUUNNITTELU

Talousoikeuden
pro gradu- tutkielma

VAASA 2007

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
LYHENNELUETTELO	7
TIIVISTELMÄ	9
1. JOHDANTO	11
1.1. Tutkimuskohteen kuvaus	11
1.2. Tutkimustehtävä	12
1.3. Tutkimuksen rakenne	14
2. LAKIMÄÄRÄINEN PERIMYSJÄRJESTYS	16
2.1. Sukulaisten oikeudesta perintöön	16
2.1.1. Ensimmäinen parenteeli	16
2.1.2. Toinen parenteeli	17
2.1.3. Kolmas parenteeli	17
2.2. Puolison oikeudesta perintöön	18
3. PERINTÖVEROLAIN SYSTEMATIikka	19
3.1. Perintö- ja lahjaverotuksen tehtävät ja tavoitteet	19
3.2. Perunkirjoitus ja sen tehtävät	21
3.2.1. Omaisuusluettelo	21
3.2.2. Osakasluettelo	22
3.2.3. Veroilmoitus	23
3.3. Varojen arvostaminen	23
3.3.1. Koti-irtaimisto ja asunto-osakkeet	24
3.3.2. Kiinteistö	25

3.4. Perintöverovelvollisuus ja vähennykset	26
3.5. Veroluokat ja veroasteikko	28
3.6. Ennakkoperintö	30
4. TESTAMENTTI LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ	33
4.1. Testamentin saajan oikeudesta perintöön	34
4.2. Testamentin muoto	34
4.3. Testamenttiluokitukset	36
4.3.1. Yleis- ja erityisjälkisäädökset	37
4.3.2. Määräämisvallan laajuuteen perustuva luokittelu	37
4.3.3. Keskinäiset testamentit	39
5. TESTAMENTIN VEROSUUNNITTELU MAHDOLLISUUDET	40
5.1. Verosuunnittelun mahdollisuuksia	41
5.1.1. Elinaikana annetut lahjat	41
5.1.2. Alihintainen kauppa	44
5.1.3. Vakuutukset	44
5.2. Testamentin lajin valinnan vaikutus verokohteluun	46
5.2.1. Omistusoikeustestamentti	47
5.2.2. Käyttöoikeustestamentti	50
5.2.3. Yhteistestamentti	55
5.2.4. Omistajattoman tilan testamentti	56
5.3. Testamentista ja perinnöstä luopuminen	58

6. PERINTÖVERON TULEVAISUUS 64

LÄHDELUETTELO 71

LYHENNELUETTELO

AL	Avoliittolaki (13.6.1929/234)
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
KM	Komiteanmietintö
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki (12.7.1940/378)
PK	Perintökaari (5.2.1965/40)
RPL	laki rekisteröidyistä parisuhteista (9.11.2001/950)
TVL	tuloverolaki (30.12.1992/1535)
VVL	varallisuusverolaki (kumottu)

VAASAN YLIOPISTO**Kauppätieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Liisa Jussila	
Tutkielman nimi:	Testamentin verosuunnittelu	
Ohjaaja:	Asko Lehtonen	
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri	
Laitos:	Talousoikeuden laitos	
Oppiaine:	Talousoikeus	
Aloitusvuosi:	2003	
Valmistumisvuosi:	2007	Sivumäärä: 75

TIIVISTELMÄ

Perintöverotus on vanha veromuoto ja se tulee monelle ajankohtaiseksi jossain elämän vaiheessa, kun joku läheisistä kuolee. Tilanteen raskautta voi lisätä vielä perintöverotukseen liittyvät odottamattomat seuraukset. Perillisille tulevaa perintöverorasitusta on kuitenkin mahdollista keventää järkevällä verosuunnittelulla ennen perittävän kuolemaa ja kuoleman jälkeen. Testamentti onkin yleinen verosuunnittelussa käytetty työväline.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää erityisesti testamentatun omaisuuden verosuunnittelumahdollisuuksia perintöverotuksellisesti edullisimman lopputuloksen aikaansaamiseksi. Tutkimuksessa käsitellään myös muita merkityksellisiä perintöverosuunnittelun keinoja. Onnistuneeseen verosuunnitteluun tarvitaan paljon tietoa perintö- ja testamenttioikeudesta ja perintöverotuksesta, joten näitä asioita käsitellään tutkimuksen johdannon jälkeisissä luvuissa. Näissä luvuissa esitellään muun muassa lakimääräinen perimysjärjestys, veroluokat ja veroasteikko ja käyttö- ja omistusoikeustestamentit. Tutkimuksen viimeisissä luvuissa pohditaan erilaisia verosuunnittelun mahdollisuuksia sekä perittävän että perinnönsaajan näkökulmasta ja perintöveron tulevaisuutta.

Verosuunnittelulla voidaan saada aikaan merkittäviä verosäästöjä, ja siksi siihen kannattaakin panostaa myös ajallisesti. Kaikkia verosuunnittelun keinoja ei kuitenkaan aina hyväksytä ja toiminta saattaa kallistua veron kierron puolelle. Tutkimuksen mukaan esimerkiksi avopuolison hyväksi tehty käyttöoikeustestamentti ja aviopuolison hyväksi otettu henkilövakuutus ovat hyviä verosuunnittelun keinoja.

AVAINSANAT: Perintö, testamentti, perintövero, verosuunnittelu

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuskohteen kuvaus

Perintöverotus tulee väistämättä ajankohtaiseksi useimmille meistä jossain elämän vaiheessa, kun joku meidän läheisistä, perheestä, sukulaisista tai ystäväistä, kuolee ja jättää jälkeensä omaisuutta. Joskus omaisuuserät ovat niin pieniä, että perintöveroa ei tarvitse suorittaa lainkaan, joskus taas perinnöt ovat niin suuria, että perinnön saajalle tulee maksettavaksi suuri perintövero. Viimeksi mainitun kaltaisia tilanteita voidaan tosiasioiden sallimissa rajoissa keventää oikeanlaisella verosuunnittelulla.

Perittävän kuollessa on hänen perillisillään oikeus perinnön saamiseen. Oikeudesta perinnön saamiseen säädetään perintökaressa. Lakimääräinen perimysjärjestys määrää kenelle perintö kuuluu, ellei perittävä ole tehnyt testamenttia. Testamentin eräs tarkoitus on lakimääräisen perimysjärjestyksen kumoaminen. Perintöverolain 1:1:n mukaan se, joka saa perintönä, testamentilla tai lahjana omaisuutta, on velvollinen maksamaan siitä veroa. PerVL myös määrittää omaisuudesta maksettavan veron määrän, johon vaikuttavat perittävän omaisuuden suuruus ja perittävän ja perinnön saajan sukulaisuussuhde.

Perintöveron määrään on kuitenkin mahdollista vaikuttaa jo perittävän elin aikana tapahtuvalla perintöverotuksen ennakoimisella eli perintöverosuunnittelulla. Etukäteen voi tehdä muun muassa lahjoituksia ja erilaisia varallisuusjärjestelyjä. Testamentti on tuttu ja yleinen verosuunnittelun väline. Testamentteja on erityyppisiä, mutta niitä yhdistävät ankarat muotovaatimukset. Verosuunnittelun kannalta testamenttia tehtäessä onkin tärkeää pyrkiä ilmaisemaan sel-

keästi, millaisesta testamentista on kyse ja minkälaiset vaikutukset sillä halutaan saavuttaa. Verosuunnittelu kannattaa aloittaa jo hyvissä ajoin perittävän elinaikana. Kaikki menettelyt veron minimoimiseksi eivät ole sallittuja. Hyvin pitkälle vietyä verosuunnittelu saattaa jopa kalliutua veronkierron puolelle erilaisilla keinotekoisilla järjestelyillä ja omaisuuden siirroilla.

Perintöverotus on juuri nyt ajankohtainen aihe, kun muutoksille asetetaan kovasti paineita. Asiantuntijat ja maallikot ovat kirjoittaneet asiasta lukuisia mielipiteitä ja monilla yleisöosastopalstoilla vaaditaan koko perintöveron poistamista Ruotsin mallin mukaisesti, toiset taas vaativat perintöverolta oikeudenmukaisuutta ja kohtuullisuutta. Moni kyseenalaistaa perintöverovelvollisuuden oikeutuksen ja jotkut veron määrän. Yhdestä asiasta moni on samaa mieltä, verotettavan perinnön alarajaa on nostettava nykyisestä. Argumentteja on esitetty puolesta ja vastaan ja tulevaisuus näyttää, mitä perintöverolle tulee tapahtumaan. Perintöverolain osittaisuudistuksia on luvassa jo vuoden 2008 alusta alkaen.

1.2. Tutkimustehtävä

Tutkimuksessa on tavoitteena selvittää testamentatun omaisuuden verosuunnittelumahdollisuuksia perintöverotuksellisesti edullisimman lopputuloksen aikaansaamiseksi. Jotta tämä olisi mahdollista, esitellään ensin lyhyesti perintökaareen sisältyvä perimysjärjestys ja perintöverolain keskeisimpiä säännöksiä. Tämän jälkeen selvitetään, mikä on testamentti ja millainen on testamentatun omaisuuden verokohtelu silloin, kun testamentti on pätevä. Tutkimus käsittelee myös verosuunnittelun ja veronkierron joskus niin epäselvää rajaa. Tarkoituk-

sena ei ole esitellä kaikkia mahdollisia verosuunnittelukeinoja, eikä sitä voisi tehdä, vaan poimia muutamia yleisimpiä ja tärkeimpiä asioita lähempään tarkasteluun. Lopussa esitetään vaihtoehtoisia tapoja uudistaa perintöverotusta ja näkökohtia perintöveron puolesta ja vastaan.

Tutkimus keskittyy testamentin verosuunnittelumahdollisuuksiin, painottaen perittävän verosuunnittelumahdollisuuksia elinaikanaan. Jotta tutkimus ei olisi liian kapea-alainen, ja kun kuoleman jälkeisillä verosuunnittelumahdollisuuksillakin on suhteellisen suuri merkitys, asiaa käsitellään myös perinnönsaajan näkökulmasta. Tutkimuksen peruslähtökohta on yksityishenkilöiden välillä tapahtuva, tavanomainen perinnönjako, joten kokonaan käsittelyn ulkopuolelle jäävät yrityksen sukupolvenvaihdostilanteet. Sukupolvenvaihdostilanteet tosin ovat verosuunnittelun näkökulmasta tärkeä ja keskustelua herättänyt asia.

Tutkimuksen ensisijaisina lähteinä on käytetty voimassa olevaa lainsäädäntöä esitöineen (HE) ja oikeuskirjallisuutta. Oikeuskirjallisuudessa keskitytään lähinnä kotimaiseen perintövero- ja perhe- ja jäämistöoikeuskirjallisuuteen. Oikeuskäytäntö on etenkin veroasioissa tärkeä, joten KHO:n ratkaisut ovat keskeisiä ja lisäksi monesti asiaa selkeyttäviä. Alan asiantuntijoiden artikkeleista saa kattavan ja käytännönläheisen kuvan tutkittavasta aiheesta ja sen muutoksista. Merkityksensä on myös verosuunnittelua käsittelevällä kirjallisuudella, joskin harvassa kirjassa käsiteltiin yhdessä testamenttia ja verosuunnittelua.

1.3. Tutkimuksen rakenne

Tutkimus etenee loogisesti, ja ensin käsitelläänkin aihepiirin teoriaa ja sen jälkeen sovellusta mahdollisen esimerkin kanssa. Ensimmäisessä luvussa eli johdantoluvussa lukija tutustutetaan tutkimuksen aihepiiriin tiiviillä kuvauksella tutkittavasta aiheesta. Tässä luvussa selvitetään, mikä on tutkimuksen tehtävä ja tarkoitus ja miten se saavutetaan. Tutkimuksen rakenne ja käytetyt lähteet käydään myös lyhyesti läpi. Toisessa luvussa käsitellään perintökaaren mukaisista perimysjärjestystä. Tästä luvusta selviää se, kenellä on oikeus perintöön, ja missä etusijajärjestyksessä perintö jaetaan, jos perittävä ei ole tehnyt testamenttia.

Kolmannessa luvussa perehdytään tarkemmin perintöverolain systematiikkaan. Tämän luvun tarkoitus on antaa lukijalle käsitys perintö- ja lahjaverotuksen tehtävistä ja tavoitteista. Mitä vaaditaan nykyisen hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämiseen ja mistä ja miten siihen tarvittavat varat hankitaan? Tässä tullaankin verotuksen keskeiseen tehtävään, varojen hankkimiseen. Verotuksella on muitakin tavoitteita, joita käsitellään tarkemmin myöhempanä. Tässä luvussa syvennytään tarkemmin siihen, mistä alkaa perintöveron maksuvelvollisuus, ja käsitellään perunkirjoitusta ja sen tehtäviä mm. verotuksen pohjana. Tärkeä osansa perintöveron määräytymisessä on perittävän omaisuuden arvostamisella, joten asiaa käsitellään, joskin aika yleisellä tasolla ja huomion kohteeksi otetaan yleisimpiä perittäviä esineitä ja varallisuuksia. Lisäksi selvitetään, kuka on velvollinen maksamaan perintöveroa ja kuinka paljon perinnöstä maksetaan veroa. Luvun lopussa selviää, mitä vaikutuksia ennakkoperinnöllä on perintöveron määräytymiseen.

Neljäs luku käsittelee testamenttia lainsäädännössä ja sitä kenellä on oikeus perinnön saamiseen. Testamentin ankarat muotovaatimukset ja poikkeukset näistä vaatimuksista selviävät tästä luvusta. Testamentit on jaettu yleisen luokitteluperusteen mukaan yleis- ja erityisjälkimmäisiksi ja määräämisvallan laajuuteen perustuvaan luokitteluun. Tässä luvussa käsitellään myös perintöveron määräytymistä erityisesti testamentin kohdalla.

Viidennessä luvussa sovelletaan opittua teoriaa ja käsitellään erilaisia mahdollisuuksia, joissa omaisuutta halutaan siirtää perinnön saajille mahdollisimman pienin verorasituksin jo perittävän elinaikana sekä testamentilla kuoleman jälkeen. Erilaiset testamentit ja niihin liittyvät verosuunnittelumahdollisuudet käydään läpi, ja samalla pyritään antamaan valaisevia esimerkkejä ”ennen ja jälkeen” verosuunnittelun. Tässä luvussa kerrotaan myös perinnön saajan mahdollisuuksista vaikuttaa perintöveron määrään perittävän kuoleman jälkeen tapahtuvilla toimilla, kuten perinnöstä tai testamentista luopumalla.

Tutkimuksen kuudes ja viimeinen luku kokoaa ja jäsentää aiempia lukuja. Tässä luvussa pohditaan perintöverotuksen muutoksia tulevaisuudessa ja esitetään argumentteja perintöveron puolesta ja sitä vastaan. Viimeisessä luvussa esitellään vuoden 2008 alussa voimaan tulevia perintö- ja lahjaverolain osittaisuudistuksia, ja esitetään huomioita verosuunnittelun ja veronkierron välisestä rajanvedosta.

2. LAKIMÄÄRÄINEN PERIMYSJÄRJESTYS

2.1. Sukulaisten oikeudesta perintöön

PK:ssa vuodelta 1965 säädetään perintöoikeudesta. PK 1:1:n mukaan periä voi vain se, joka elää perittävän kuolinhetkellä. Sitä ennen siitetyllä lapsella on oikeus perintöön, jos hän myöhemmin syntyy elävänä. Perintö tulee sukulaisille laissa säädettyssä järjestyksessä, jos perittävä ei ole tehnyt testamenttia. Tätä kutsutaan lakimääräiseksi perimysjärjestykseksi. Lähtökohtana on, että lähin perillinen on ensisijaisesti oikeutettu perinnön saamiseen. Esimerkiksi, jos lähin perillinen on perittävän lapsi, saa tämä perinnön ja sulkee näin muilta etäisemmiltä perillisiltä oikeuden perintöön.¹ PK 2 luvussa perilliset on jaettu kolmeen perillisryhmään eli parenteeliin.

2.1.1. Ensimmäinen parenteeli

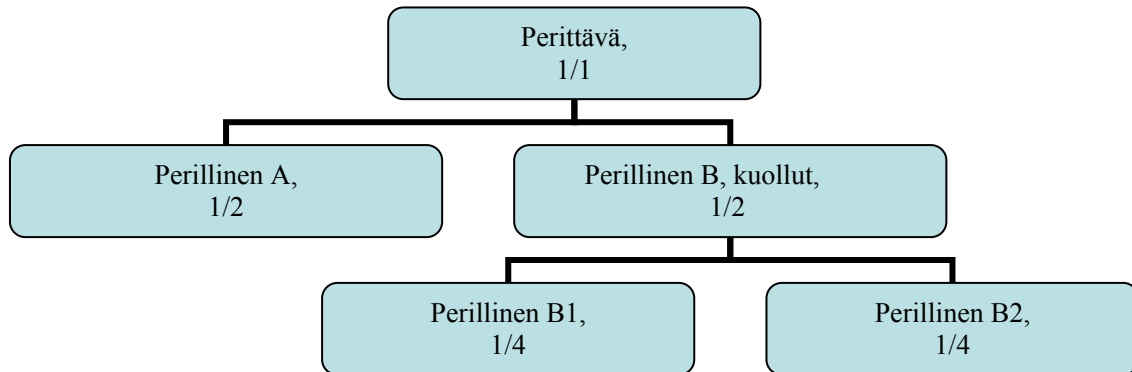
Ensimmäiseen parenteeliin kuuluvat rintaperilliset. Rintaperillisiä ovat perittävän aviolapset, tunnustetut lapset, kihlalatset eräin edellytyksin, väkisinmaaten siitetyt lapset, lapset, joiden osalta tuomioistuin on vahvistanut isyyden, ja ottolapset.² Rintaperillisten perillisryhmässä on rajaton sijaantulo-oikeus. Tämä tarkoittaa sitä, että jos perittävän lapsi esimerkiksi ei ole elossa, tulevat hänen sijaansa hänen jälkeläiset eli perittävän lapsenlapset jne.³ Perimysjärjestystä ensimmäisessä parenteelissa voi kuvata seuraavalla yksinkertaisella kuviolla, jossa perittävällä on kaksi lasta (A ja B), joista toinen (B) on kuollut ennen perittävää ja häneltä jäi kaksi lasta (B1 ja B2). Perittävän omaisuus jaetaan pääluvun

¹ Aarnio, Kangas & Puronen 2000: 22.

² ks. lisää aiheesta Aarnio & Kangas 1994: 97–100.

³ Aarnio & Kangas 1999: 25.

mukaan lapsille eli puoliksi A:lle ja B:lle. Kun B on kuollut, tulee hänen osuus hänen kahdelle lapselleen puoliksi eli $\frac{1}{4}$ kummallekin.

Kuvio 1. Perimysjärjestys ensimmäisessä parenteelissa.

2.1.2. Toinen parenteeli

Jos perittävältä ei jäänyt rintaperillisiä, saavat hänen vanhempansa eli isä ja äiti kummatkin puolet perinnöstä. Toisessa parenteelissa on rajaton sijaisperimysoikeus. Eli jos perittävän toinen vanhempi ei ole elossa, saavat perittävän veljet ja sisaret kuolleen vanhemman osuuden. Siinä tapauksessa, että sisaruksetkin ovat kuolleet, tulee perintöosuus heidän jälkeläisilleen.⁴ Perittävän veli- ja sisarpuolilla on sama oikeus perintöön, jos täyssukulaisia ei ole. Esimerkiksi, jos perittävältä ei jäänyt ainoatakaan täyssukulaista, vaan ainoastaan yksi velipuoli, saa tämä koko perinnön.⁵

2.1.3. Kolmas parenteeli

⁴ Aarnio & Kangas 1994: 103.

⁵ ks. lisää aiheesta Aarnio & Kangas 1999: 42–43.

Kolmanteen parenteeliin kuuluvat perittävän isovanhemmat. Isovanhemmat perivät, jos ensimmäiseen ja toiseen parenteeliin kuuluvia perillisiä ei ole. Tällaisessa tapauksessa he saavat koko perinnön. Kuolleen isovanhemman osuus menee hänen lapsilleen eli perittävän tädeille, enoille ja sedille. Kolmannen parenteelin sijaantulo-oikeus päättyy tähän. Perittävän serkut eivät enää peri. Käytännössä kolmannen parenteelin perimyoikeus toteutuu harvoin.⁶

2.2. Puolison oikeudesta perintöön

Puolison oikeudesta perintöön säädetään PK 3 luvussa. Jos perittävältä ei jäänyt rintaperillisiä, perii eloonjäänyt puoliso eli leski ensiksi kuolleen puolison. Perittävän toissijaiset perilliset, esimerkiksi vanhemmat, saavat odottaa perintöään lesken kuolemaan asti. Lesken kuoltua jaetaan perintö lesken perillisten ja ensiksi kuolleen puolison toissijaisten perillisten kesken. Toissijaiset perilliset ovat siis lesken kuolinpesän osakkaita. Jos ensiksi kuolleelta ei jäänyt toissijaisia perillisiä, perii leski kaiken lopullisesti.⁷

Jos perittävältä jäi rintaperillisiä, saa eloonjäänyt puoliso oikeuden hallita kuolleen puolison jäämistöä jakamattomana. Kuolleen puolison jäämistö määräytyy avioliittolain (AL) säännösten mukaan. Rintaperillisillä on kuitenkin aina oikeus vaatia jakoa. Jaossa lesken hallintaan on kuitenkin jätettävä puolisoitten yhteisenä kotina käytetty asunto, jos lesken varallisuuteen ei kodiksi sopivaa asuntoa sisälly. Myös tavanomainen asuinirtaimisto on jätettävä lesken hallintaan.⁸

⁶ Aarnio ym. 2000: 48.

⁷ Aarnio & Kangas 1994: 102–103.

⁸ Aarnio & Kangas 1999: 38.

3. PERINTÖVEROLAIN SYSTEMATIikka

Suomen perintö- ja lahjaverolaki on vuodelta 1940. Perintöverotus on Suomessa kohdistettu perintöosuuteen (perintöosuusverojärjestelmä). Vero määrätään jokaiselle perinnön- ja testamentin saajalle erikseen tämän osuuden perusteella ja vero maksetaan jokaisesta saannosta erikseen. Mm. USA:ssa ja Iso-Britanniassa vero kohdistetaan koko jäämistöön yhtenä kokonaisuutena (jäämistöverojärjestelmä). Tässä järjestelmässä jäämistöstä maksettavan veron määrä on periaatteessa aina yhtä suuri riippumatta perillisten ja testamentinsaajien lukumäärästä tai sukulaisuussuhteesta.⁹ Perintökaari vuodelta 1965 tarjoaa teorian perintöoikeudelle ja pohjan monille perintöverolain käsitteille.

3.1. Perintö- ja lahjaverotuksen tehtävät ja tavoitteet

Verotuksen keskeinen tehtävä on fiskaalinen. Se tarkoittaa, että kansalaisilta kerätään veroja ja maksuja, jotka kattavat julkisyhteisöjen, kuten valtion ja kuntien menoja. Nykymuotoinen yhteiskunta tarvitsee merkittäviä tuloja voidakseen toteuttaa tehtävänsä.¹⁰ Vaikka perintö- ja lahjaveron osuus kaikista verotuloista on suhteellisen pieni, ei sen merkitystä ole syytä vähätellä. Sen merkitys tulevaisuudessa voi olla paljon suurempi. Etenkin, kun ottaa huomioon, että perintö- ja lahjaverosta saatavat tulot ovat pitkällä aikavälillä vain kasvaneet.

Perintö- ja lahjaverotuksen tavoite on alun perinkin ollut varojen kerääminen valtiolle. Sen sopivuus tähän tarkoitukseen johtui saannon veronmaksukykyä lisäävästä vaikutuksesta. Ajateltiin, että saanto lisää perinnön- ja lahjansaajan

⁹ Puroinen 2005: 11.

¹⁰ Andersson 2004: 1.

taloudellisia mahdollisuuksia myös veron maksamiseen. Asia on näin esimerkiksi rahasaannon tai vastaavan kohdalla, mutta tilanne on toisenlainen, jos saanto on vaikeasti rahaksi muutettavaa omaisuutta. Velvollisuus maksaa veroa esimerkiksi perinnöstä syntyy heti perittävän kuolinhetkellä, vaikka perinönsaajan käytettävissä olevat varat eivät lisääntyisikään.¹¹ Tämä on yksi nykyisen lain epäkohdista, joihin palataan uudestaan luvussa kuusi.

Verotuksella voidaan pyrkiä myös estämään tulojen ja varallisuuden keskittymistä. Tätä kutsutaan jakopoliittiseksi tavoitteeksi. Taustalla on pyrkimys tuloja ja varallisuuserojen kaventamiseen tai tulojen ja varallisuuden uudelleenjakoon. Vaikka tavoite sinänsä kuulostaa hyvältä ja oikeutetulta, ei se käytännössä ole toteutunut.¹²

Lahjaveroa on yleisesti pidetty perintöveron täydentäjänä. Sitä on pidetty välttämättömänä perintöveron kiertämisen ehkäisemiseksi, muuten perintöveroa voisi kiertää perittävän elinaikana tapahtuvin vastikkeettomin luovutuksin. Nyt lahjavero estää tämän kaltaisen toiminnan ja varallisuuden mittavan siirtelyn, sillä yli 3400 euron menevistä varallisuuden siirroista maksetaan lahjaveroa. Verotus onkin perinnön ja lahjan kohdalla yhteneväistä. Lahjaverolla on myös itsenäinen tehtävä ilman liittymäkohtia perintöverotukseen. Lahjaveroa nimitäin maksetaan kaikissa tilanteissa, joissa lahjan antamisen kriteerit täyttyvät.¹³

¹¹ Puronen 2005: 8.

¹² Puronen 2005: 10.

¹³ Mattila 1984: 38–40.

3.2. Perunkirjoitus ja sen tehtävät

Perintökaaren mukaan perunkirjoitus on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa sellaisen henkilön kuolemantapauksesta, joka kuolinhetkellään asui vakituisesti Suomessa. Perukirja tulee tehdä myös muualla asuneen henkilön osalta, jos hänellä oli kuolinhetkellään omaisuutta Suomessa.¹⁴ Tällaisessa tapauksessa riittää usein myös vähimmäisvaatimukset täyttävä perintöveroilmoitus. Perunkirjoitukselle varattua aikaa voi hakemuksella pidentää. Tällaisen päätöksen tekee paikallinen verotoimisto.

Perunkirjoitus on sen kuolinpesän osakkaan vastuulla, jonka hallinnassa jäämistöomaisuus on. Kuolinpesän osakkaita ovat perilliset, yleistestamentin saajat ja eloonjäänyt puoliso osituksen toimitukseen saakka. Perunkirjoituksen hoitajana voi olla myös pesänselvittäjä tai testamentin toimeenpanija. Se, joka ottaa perunkirjoituksen hoidettavakseen, päättää perunkirjoituksen ajasta ja paikasta, valitsee kaksi uskottua miestä toimitusta varten ja kutsuu paikalle kuolinpesän osakkaat ja muut tarvittavat henkilöt.¹⁵ Useasti paikkana toimii kuolleen henkilön koti.

3.2.1. Omaisuusluettelo

Yksi perunkirjoituksen ja sen tuloksena syntyneen perukirjan tehtävistä on toimia omaisuusluettelona. Perukirja sisältää tiedon kuolinpesän omaisuudesta eli varoista ja veloista ja omaisuuden arvosta. Arvot määritetään ensisijaisesti verotusta varten, eivätkä ne ole sitovia esimerkiksi myöhemmin tapahtuvassa pe-

¹⁴ Puronen 2006: 13.

¹⁵ Aarnio ym. 2000: 73–75.

rinnönjaossa. Omaisuusluettelolla on merkitystä myös pesän mahdollisille velkojille.¹⁶

3.2.2. Osakasluettelo

Perukirja toimii myös osakasluettelona, koska siihen merkitään kuolinpesän osakkaat; perilliset, yleisjälkisäädöksen saajat ja eloonjäänyt puoliso. Perukirja ei pelkällä osakkaiden listaamisella saavuta virallisen asiakirjan luonnetta, koska osakassuhteet saattavat muuttua perunkirjoituksen jälkeenkin. Tämä ”epävirallisuus” ei kuitenkaan estä kuolinpesän välttämättömien asioiden hoitamista. Esimerkiksi pankit hyväksyvät perukirjan osoitukseksi siitä, ketkä kuuluvat kuolinpesän osakkaisiin.¹⁷ Jotta perukirjalla olisi virallinen luonne, voidaan sen hyväksymiseen pyytää erillinen päätös viranomaiselta. Tällä päätöksellä vahvistetaan osakasluettelo. Maistraatin vahvistama osakasluettelo mahdollistaa oikeustointen sitovuuden ja näin vaihdannan sujuvuuden.¹⁸

Perunkirjaan on otettava lisäksi maininta jokaisesta, jolla on oikeus saada perinnöstä jotakin itselleen. Tällainen tapaus on esimerkiksi erityisjälkisäädöksen saaja, joka voi saada testamentilla käyttöoikeuden johonkin esineeseen. Hän ei kuitenkaan ole kuolinpesän osakas, mutta on tärkeää, että perukirjassa on maininta tästä oikeudesta.¹⁹

¹⁶ Aarnio & Kangas 1999: 106–107.

¹⁷ Aarnio ym. 2000: 15.

¹⁸ Aarnio ym. 2000: 16.

¹⁹ Aarnio ym. 2000: 16–17.

3.2.3. Veroilmoitus

Hyvin merkittävä tehtävä perukirjalla on toimia veroilmoituksena. Kun perukirjaan listataan tarkasti ja yksityiskohtaisesti osakkaat ja omaisuus, verotoimisto pystyy määrittämään kullekin perintöosuusjärjestelmän mukaisesti tulevan veron.²⁰ Tämä edellyttää myös omaisuuden arvon listaamista. Omaisuuden arvostamisen hoitavat ensitilassa uskotut miehet, mutta nämä arvot eivät sido verottajaa. Verottaja voi poiketa näistä arvoista verotuspäätöstä tehdessään. Samoin verottajan arviot omaisuuden arvosta eivät sido enää perinnönjakoa.²¹ Perintöverotusmenettely alkaa siis siitä hetkestä, kun perukirjakappale on toimitettu verotoimistoon. Sitä ennen prosessi on ollut luonteeltaan jäämistöoikeudellista.²²

3.3. Varojen arvostaminen

Kun varallisuusverolaki kumottiin vuoden 2006 alusta alkaen, tarvittiin perintö- ja lahjaverolakiin uusi säännös varojen arvostamiselle. Ennen vuotta 2006 PerVL:ssa oli viittaus omaisuus- ja tuloverotukseen, jonka mukaan varat arvostettiin VVL:n säännösten mukaan. Varojen arvostuksessa on perintöverotuksen verotus- ja oikeuskäytännössä vakiintunut ajan kuluessa ns. käyvän arvon periaate.²³ Käyvän arvon periaate otettiin PerVL:n arvostamisperusteeksi. Tämän periaatteen mukaan varat arvostetaan perittävän kuolinhetken mukaiseen käypään arvoon. Yleisesti käypä arvo määräytyy esineen markkina-arvon eli

²⁰ Puronen 2006: 15.

²¹ Aarnio ym. 2000: 18.

²² Puronen 1999a: 155.

²³ Henttula 2005: 114.

myyntihinnan mukaisesti.²⁴ PerVL 9 §:n mukaan, käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. Samansisältöinen on varojen arvostamisessa verotuksessa säädetyn lain 18 §. Käypä arvo on silloin luotettava, kun esine tai omaisuus on myyty tai, kun on kyse selvistä rahasummista tai saatavista. Mutta mistä saadaan käypä arvo silloin, kun esinettä yms. ei haluta realisoida rahaksi? Markkina-arvon määrittäminen ei aina ole yksinkertaista ja se vaihtelee riippuen mm. kohteesta, arvioijasta ja ajankohdasta. Verohallitus on julkaissut muistion ”varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa”, joka on perusohje varojen arvostamiseen. Vaikka ohje ei ole sitova, veroviranomaiset noudattavat sitä yleisesti.

3.3.1. Koti-irtaimisto ja asunto-osakkeet

Perittävän jälkeen jättämällä omaisuudella voi olla suuresti tunnearvoa perillisille. Siksi perittyä omaisuutta ei aina myydä eli muuteta rahaksi, joten arvon selville saamiseksi pitää ryhtyä erilaisiin toimenpiteisiin. Yleisimpien ja vaihdannassa tuttujen esineiden todennäköinen luovutushinta selviää usein ongelmitta *kysynnän ja tarjonnan lain* mukaan.²⁵ Esimerkiksi auton tai veneen käyvän arvon saa selville selailemalla auton myynti- ja ostoilmoituksia Internetissä tai lehdistä. Kovin yksityiskohtaiseen selvitykseen ei jokaisen esineen kohdalla voida ryhtyä. Asuinirtaimisto, esimerkiksi koneet, kalusteet ja vaatteet, arvostetaan perunkirjoituksessa alhaiseen arvoon, eikä niistä yleensä jouduta maksamaan perintöveroa johtuen PerVL 7b §:n verohuojennussäännöksestä. Arvokkaammat esineet, kuten taideteokset ja korut arvostetaan käypään arvoon. Näiden esineiden arvon määrittämisessä on syytä käyttää asiantuntijaa.²⁶

²⁴ Myrsky & Ossa 1994: 295 ja Puronen 1999b: 355.

²⁵ Mattila 1984: 68–69.

²⁶ Helokoski & Lindholm 2000: 46.

Asunto-osakkeiden käypä arvo on kohtuullisen helppo selvittää vertailemalla. Usein lähistöltä tai samasta yhtiöstä on myyty vastaavanlaisia osakkeita. Alueen huoneistojen keskimääräinen neliöhinta antaa myös suuntaa asunto-osakkeen arvostamiselle. Vertailtujen asunto-osakkeiden myyntihinta ei automaattisesti vastaa käypää arvoa, koska asuntojen kunnossa on eroja. Jos vertailuluovutuksia ei ole ollut, on käypä arvo perustettu maltilliseen arvioon.²⁷ Perintöverotuksessa katsotaan käyväksi arvoksi noin 80–90 prosenttia asunto-osakkeen arvioidusta myyntihinnasta varovaisuuden periaatteen mukaan. Varovaisuudella minimoidaan väärin toimitetun verotuksen mahdollisuutta, esimerkiksi, ettei verotusarvo koskaan ylittäisi todellista käypää arvoa. Jos asunto-osake on vasta ostettu, perintöverotusarvona käytetään ostohintaa.²⁸

3.3.2. Kiinteistö

Rakentamattomien tonttien käypä arvo voidaan myös selvittää vertailuluovutusten tai itse kiinteistöä koskevan luovutuksen perusteella. Vertailuperusteena verotuksessa käytetään taajamissa tonttihintakartan mukaisia arvoja ja muiden alueiden osalta käytetään arviointiohjeita.²⁹ Arvostuksessa otetaan tietenkin huomioon myös tonttikohtaiset tekijät, joten esimerkiksi tontin arvoa alentavana perusteena voi olla kaavoituksesta johtuva rakentamisrajoitus.³⁰ Jos tontti on vasta ostettu, arvostetaan se hankintahintansa mukaisesti.

Muiden rakentamattomien kiinteistöjen, kuin tonttien, arvon laskeminen on hankalaa vertailutiedon puutteesta johtuen. Kiinteistön arvoon vaikuttavat tietenkin fyysiset tekijät, kuten maan laatu ja pinnanmuodostus ja oikeudelliset

²⁷ Aarnio ym. 2000: 175.

²⁸ Salminen 2002: 414–415.

²⁹ Tonttihintakartta ja arviointiohjeet perustuvat Valtion Teknillisen Tutkimuskeskuksen tekemiin selvityksiin rakennusmaan käyvästä arvosta.

³⁰ Puronen 2006: 49–51.

tekijät, esimerkiksi kiinteistön käyttötarkoitus.³¹ Arvoon voi vaikuttaa myös kiinteistön sijainti esimerkiksi järven tai meren rannalla ja kysyntä ja tarjonta. Esimerkiksi haja-asutusalueella rakennuspaikan perintöverotusarvoa määriteltäessä, sen arvoa alennetaan koon mukaan siten, että suuri rakennuspaikka (yli 3000 neliometriä) on keskimäärin halvempi kuin pienempi.³²

Jos kiinteistölle rakennettu omakotitalo tai mökki on uusi, voidaan rakennuksen arvo parhaiten määrittää hankintakustannuslaskelmalla. Rakennettujen kiinteistöjen maapohja arvostetaan kuten rakentamattomien tonttien. Vanhempien rakennusten käyvän arvon määrittäminen onkin jo vaikeampaa, kun rakennukset ovat kuntonsa, ikänsä ja kokonsa puolesta erilaisia. Taajamassa voidaan avuksi ottaa vertailuluovutukset, joiden avulla arvo saadaan kohtalaisen hyvin määritettyä. Haja-asutusalueilla on tavallista ottaa arvostamisen lähtökohdaksi rakennuksen jälleenhankinta-arvo, jota alennetaan vanhojen rakennusten osalta ja korotetaan uusien osalta tietyllä prosentilla yleensä rakennuksen iän mukaan. Joskus käytetään myös verotusarvoja sellaisinaan.³³

3.4. Perintöverovelvollisuus ja vähennykset

Nykyinen perintö- ja lahjaverolakimme on peräisin vuodelta 1940. Lakia on muutettu useaan otteeseen sen säätämisen jälkeen, merkittävimpinä muutoksina mainittakoon vuoden 1979 muutokset, jolloin lakiin otettiin yrityksen sukupolvenvaihdosta helpottavat huojennusnormit. Vuonna 1994 uudistettiin lain verotusmenettelyä koskevat säännökset. Sen jälkeen lakiin on matkan varrella

³¹ Mattila 1984: 142.

³² Puroinen 2006: 50.

³³ Puroinen 2006: 51.

tehty useita pieniä muutoksia.³⁴ Tänä päivänä lain kokonaisvaltaiselle uudistamiselle on paineita ja lähitulevaisuudessa PerVL saakin uutta sisältöä.

Perintö- ja lahjaverolain mukaan jokainen, joka perintönä, testamentilla tai lahjana saa omaisuutta, on velvollinen suorittamaan siitä veroa valtiolle. Valtio on siis ainoa veronsaaja. Perintöveroa on maksettava perintönä tai testamentilla saadusta omaisuudesta, jos perittävä, perillinen tai testamentinsaaja asui kuolinhetkellä Suomessa. Perintöverovelvollisuus alkaa perittävän kuolemasta, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta.

Perintöverolaissa säädetään myös kuolinpesästä ja perintöosuudesta tehtävistä vähennyksistä. Ennen perintöveron määräämistä, saadaan kuolinpesän omaisuudesta tehdä tiettyjä luonnollisia vähennyksiä. Vainajan hautamisesta, sekä perunkirjoituksesta ja hautakiven hankkimisesta ja pystyttämisestä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset ovat vähennyskelpoisia. Omaisuuden arvosta saa vähentää velat, joihin luetaan myös kuolinpesästä menevät, perittävä elinaikaan kohdistuvat verot ja maksut. Perintöveroa ei kuitenkaan saa vähentää.³⁵

Perintöosuuksista tehtäviin erityisiin vähennyksiin ovat oikeutettuja vain laissa erikseen määrätyt henkilöt. Vähennysten tarkoituksena on helpottaa lähiomaisien perintöosuuksiin kohdistuvaa verorasitusta. Vähennykset tehdään perintön- tai testamentinsaajan perintöosuudesta ja tulevat näin vain hänen hyväkseen. Nämä vähennykset verottaja tekee viran puolesta. Perittävän puoliso eli leski saa tehdä perintöosuudestaan puoliso vähennyksen, jonka suuruus on 6800 euroa. Säännös soveltuu silloin, kun leski on perillinen tai testamentinsaaja.

³⁴ Puronen 2005: 1–2.

³⁵ Andersson 2004: 128.

Puolisovähennykseen on oikeutettu myös RPL:ssa tarkoitettu parisuhteen osapuoli ja tietyissä tapauksissa avopuoliso.³⁶

PerVL:n mukaan alaikäisyysvähennykseen ovat oikeutettuja perittävän lapsi tai ottolapsi tai näiden jälkeläinen edellyttäen, että he ovat perintöverovelvollisuuden alkaessa alle kahdeksantoista vuotta. Lain sanamuodon mukaan vähennykseen ei ole oikeutettu perittävän puolison lapsi. Alaikäisyysvähennyksen suuruus on 3400 euroa.

3.5. Veroluokat ja veroasteikko

Perilliset ja testamentinsaajat jaetaan perintöverotuksessa kolmeen veroluokkaan. Jaon pohjana on perittävän ja perillisen tai testamentinsaajan keskinäinen sukulaisuussuhde, ottolapsisuhde tai avioliittoon perustuva suhde. Jakoa erilaisiin veroluokkiin on perusteltu oikeudenmukaisuudella. Kaukaiselle sukulaiselle tai vieraille perintö tarkoittaa omaisuudenlisäystä, jonka hankkimiseen hänellä ei ole ollut osaa. Näin se myös lisää perinnön saajan veronmaksukykyä. Lähiomaisten kohdalla asia ei aina ole näin, päinvastoin perittävän kuolema saattaa tietyissä tapauksissa jopa heikentää perinnön saajan veronmaksukykyä.³⁷

Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat perittävän lapsi, ottolapsi sekä näiden rintaperilliset ja aviopuolison lapsi. Aviopuolison lapsen rintaperilliset kuuluvat kolmanteen veroluokkaan. Ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvat myös perittävän vanhemmat ja ottovanhemmat sekä aviopuoliso, jos hän on perilli-

³⁶ Puroinen 2005: 237.

³⁷ Puroinen 2006: 115.

nen tai testamentinsaaja. Aviopuoliso on leski eli hän oli perittävän kanssa avioliitossa tämän kuolinhetkellä. Avopuolisoa voidaan tietyissä tapauksissa verottaa ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvana. Tämä edellyttää, että avopuolisot ovat verovuonna eläneet avioliitonomaisissa olosuhteissa yhteisessä taloudessa ja heillä on tai on ollut yhteinen lapsi. Huomion arvoista on se, että avopuoliso voi periä vain testamentin perusteella.³⁸

Toiseen veroluokkaan kuuluvat PerVL 11 §:n mukaan perittävän veli, sisar ja veli- tai sisarpuoli ja näiden jälkeläiset. Kolmanteen veroluokkaan kuuluvat kaikki muut sukulaiset ja vieraat, jotka perivät useimmiten testamentin perusteella. Ellei perittäväältä jäänyt perillisiä tai testamentinsaajia, on valtio perinnönsaaja. Valtion saanto on verovapaa.

Perintö- ja lahjaveroasteikko on progressiivinen, joten suuresta perinnöstä maksetaan suhteellisesti enemmän veroa. Alle 3400 euron perintöosuus on verovapaa. Perintöveroa maksetaan perintöverolain 14 §:n mukaan ensimmäisessä veroluokassa seuraavan asteikon mukaan. Toisessa veroluokassa asteikon mukainen vero on kaksinkertainen ja kolmannessa veroluokassa kolminkertainen.

Taulukko 1. Perintöveroasteikko ensimmäisessä veroluokassa.

Verotettavan osuuden arvo (€)	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla (€)	Vero- % ylimenevästä osasta
3400- 17 000	85	10
17 000- 50 000	1445	13
50 000-	5735	16

³⁸ Aarnio ym. 2000: 196–197.

Perintöveron määräytymistä voi kuvata yksinkertaisella esimerkillä:

Esimerkki 1. Leskiäiti Annalta jäi kuolemansa jälkeen omaisuutta 140 000 euron arvosta. Häntä suremaan jäivät aikuiset rintaperilliset Berta ja Cecil. Rintaperilliset kuuluvat ensimmäiseen veroluokkaan. Vero lasketaan seuraavasti:

Omaisuus jaetaan tasan B:n ja C:n kesken, jolloin molempien perintöosuuden arvoksi muodostuu 70 000 euroa.

B:n veron määrä:	50 000 €	vero (vakioerä)	5735 €
	20 000 €	vero (16 %)	3200 €
		vero yhteensä	<u>8935 €</u>

C:n veron määrä on yhtä suuri.

3.6. Ennakkoperintö

Perintöverosuunnitteluun kuuluu osana omaisuuden luovutus vastikkeetta perillisille ja testamentin saajille jo perittävän elinaikana. Tällä pyritään progressiivisen perintöveron minimointiin. Tällaista omaisuuden luovutusta on kuitenkin rajoitettu tiettyihin summiin ja aikarajoihin, joiden ylittyessä maksettavaksi tulee lahjavero. PerVL sisältää säännökset perintö- ja testamenttisaannon ja lahjan, sekä lahjojen yhteenlaskemisesta eli kumuloinnista.

Ennakkoperinnöstä säädetään PK 6 luvussa. Kyseisen luvun 1 ja 4 §:n mukaan perittävän eläessään rintaperilliselle antamaa tavanomaista arvokkaampaa lahjaa pidetään ennakkoperintönä, ellei muuta ole määrätty. Sellaista tavanomaista lahjaa, jonka arvo ei ole epäsuhteessa antajan oloihin, ei lasketa ennakkoperinnöksi. Käsite ennakkoperintö perustuu saannon lahjanluonteisuuteen. Luovutus on lahjanluonteinen, jos saannon ja siitä maksetun korvauksen välillä vallit-

see ilmeinen epäsuhte. Ennakkoperintö voi siis olla kokonaan tai osittain vastikkeeton, esimerkiksi lahja, kauppa tai vaihto.³⁹

PerVL 16 §:n mukaan perintöverotusta toimitettaessa on pesän varoihin lisättävä sellainen lahja, joka on PK:n mukaan otettava perinnönjaossa huomioon. Tällä tavalla estetään perillistä saamasta veroetua sen johdosta, että osa hänen perinnöstään on toteutunut jo perittävän eläessä.⁴⁰ Ennakkoperinnöt otetaan siis aina huomioon perintöveroa määrättäessä. Tavallinen lahja, jota ei lasketa ennakkoperinnöksi, voidaan ottaa verotuksessa huomioon vain, jos se on saatu perittävältä kolmen viimeisen vuoden kuluessa ennen tämän kuolemaa. Lahjasta ja ennakkoperinnöstä jo maksettu lahjavero saadaan vähentää perintöverosta. Epäselvyyksiltä vältytään, kun lahjakirjaan tehdään merkintä siitä, mitä on tarkoitettu. Esimerkiksi jos tarkoitus on ollut antaa vain tavallinen lahja, kannattaa lahjakirjaan tehdä selkeä merkintä siitä, ettei lahja ole ennakkoperintö. Lahjan saaja maksaa lahjastaan kuitenkin lahjaveroa, jos lahjan arvo ylittää 3400 euroa.⁴¹

Vaikka PK 6 luvun 1 §:n mukaan rintaperilliselle annettu lahja oletetaan ennakkoperinnöksi, ellei muuta ole määrätty, ei oikeuskäytännössä ennakkoperinnöksi ole aina laskettu ainoalle rintaperilliselle annettua lahjaa. Samoin ennakkoperintöä ei ole kaikkien rintaperillisten saama samansuuruinen lahja.⁴² Ennakkoperintö on juuri rinnakkaisperillisten suojaksi tehty instituutio. Kyseisen lainkohdan oletuksena on, että perinnönjättäjä ei halua suosia yhtä rintaperillistä muiden kustannuksella, vaan ns. tasata tilit perinnönjaossa.⁴³ Kun tarvetta suojalle ei näissä tapauksissa ole, ei ole syytä olettaa, että lahjat olisivat ennakkoperintöä.

³⁹ Aarnio & Kangas 2002: 223 ja Puronen 2005: 250.

⁴⁰ Lohi 1999: 279.

⁴¹ Puronen 2005: 249.

⁴² Puronen 2005: 249.

⁴³ Gottberg-Talve 1988: 47.

koperintöä. Perittävän kuoltua ja lopun omaisuuden siirryttyä perillisille, lopullinen perintöveron määrä voi olla näissä tapauksissa progression johdosta alhaisempi, kuin jos lahjat otettaisiin ennakkoperintönä huomioon.⁴⁴ Tilanne on erilainen, jos perittävä oli kuollessaan avioliitossa. Tämän enempää asiaa ei tässä kuitenkaan käsitellä.

⁴⁴ Lohi 1999: 279.

4. TESTAMENTTI LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ

Testamentin käsitettä ei ole laissa määritelty. Se on jätetty oikeuskirjallisuuden tutkittavaksi ja määriteltäväksi.⁴⁵ Testamentista ei voida antaa yleispätevää ja täysin tyhjentävää määrittelyä, mutta käytännössä testamentti on yleensä helppo tunnistaa. Oikeuskirjallisuudessa testamentti on määritelty yksipuoliseksi, vastikkeettomaksi ja kuolemanvaraiseksi oikeustoimeksi.⁴⁶ Yksipuolisuus merkitsee sitä, että oikeustoimen pätevyys on riippumaton toisen osapuolen hyväksymisestä tai reagoinnista. Testamentti on siis sitova ilman testamentinsaajan hyväksymistä, jos se muuten täyttää laissa säädetty edellytykset. Vastikkeettomuus ei ole täysin välttämätön ehto, sillä on mahdollista, että perittävä tekee testamentin ikään kuin hyvityksenä testamentinsaajan suorittamasta työstä tai palveluksesta. Vastikkeettomuus pitää määritellä tapauskohtaisesti. Määritelmä kuolemanvaraisuus tulee siitä, että testamentin oikeusvaikutusten syntyminen on kytketty perittävän kuolemaan. Testamentilla ei siis ole vaikutuksia perittävän elinaikana.⁴⁷

Testamentin eli jälkिसäädöksen avulla perittävä voi määrätä omaisuudestaan joko kokonaan toisin, kuin laissa on säädetty tai lakisääteistä perimysjärjestystä täydentäen.⁴⁸ Vaikka testamentilla pystytäänkin kumoamaan lakisääteinen perimysjärjestys, on perillisellä PK 7 luvun 5 §:n mukaan oikeus lakiosaan, eli testamentilla ei voi syrjäyttää perillisen oikeutta hänen sitä vaatiessa.

⁴⁵ Aarnio & Kangas 1994: 211.

⁴⁶ Aarnio ym. 2000: 49.

⁴⁷ Aarnio & Kangas 2000: 15–21.

⁴⁸ Aarnio & Kangas 2000: 11.

4.1. Testamentin saajan oikeudesta perintöön

PK 9 luvussa säädetään oikeudesta saada testamentti. Testamentti voidaan tehdä ainoastaan perittävän kuolinhetkellä elossa olevalle henkilölle tai sitä ennen siitetylle ja myöhemmin elävänä syntyneelle lapselle. Testamentti voidaan tehdä myös peräkkäin useiden testamentinsaajien hyväksi, kunhan he täyttävät yllä olevat tunnusmerkit perittävän kuolinhetkellä. Ulkomaalaisella henkilöllä on Suomessa oikeus vedota hänen hyväkseen tehtyyn testamenttiin samoin, kuin Suomen kansalaisellakin.⁴⁹

Perittävä voi vapaasti määrätä omaisuudestaan testamentilla. Testamentilla voi näin muuttaa kuolinpesän osakassuhteita ja ulkopuolisestakin yleistestamentin saajasta voi tulla kuolinpesän osakas. Perittävän omaisuuden voi siis saada kahdella toisiinsa verrattavalla saannolla, lakimääräistä perimysjärjestystä noudattaen tai testamentin nojalla.⁵⁰ Testamenttisaantoa saattaa rajoittaa kuitenkin rintaperillisten oikeus lakiosaan. Yleistä on, että molemmat saantomuodot toteutuvat perinnönjaossa.

4.2. Testamentin muoto

Testamentilla on jokseenkin ankarat muotovaatimukset. Perintökaaren luvussa 10 testamentin vähimmäismuodoksi on asetettu allekirjoitettu ja todistettu asiakirja. Asiakirja on kirjallinen, käsin tai koneella kirjoitettu ja testamentin tekijän on allekirjoitettava se. Testamentilla pitää olla kaksi esteetöntä todistajaa, ja heidän on oltava yhtä aikaa läsnä todistamassa testamentin tekijän allekirjoitus

⁴⁹ Aarnio & Kangas 1994: 230.

⁵⁰ Aarnio & Kangas 2000: 10–11.

tai tunnustus allekirjoituksesta oikeaksi. Todistajien tulee tietää, että kyseinen asiakirja on testamentti, mutta testamentin sisällöstä heidän ei tarvitse olla selvillä. Ankarista muotomääräyksistä kertoo seuraava oikeustapaus:

KKO:1996:102 Testamentti todettiin muotovirheen nojalla pätemättömäksi, koska testamentissa ei ollut todistajien merkitsemää todistusta siitä, että testamenttia tehtäessä oli menetelty perintökaaren 10 luvun 1 §:ssä säädetyllä tavalla, eikä testamentin saaja ollut muutoinkaan näyttänyt testamentin todistajien olleen yhtä aikaa läsnä testamenttia tehtäessä. Toisaalta jutussa ei ollut esitetty mitään selvitystä siitäkään, että testamentin todistajat eivät olisi olleet yhtä aikaa läsnä testamenttia todistaessaan. Ään.⁵¹

Laissa ei edellytetä, että asiakirja otsikoidaan testamentiksi. Se ei kuulukaan pakottaviin muotomääräyksiin. Päiväysmerkintäkään ei ole pakollinen, mutta se on hyvä laittaa testamenttiin myöhempää todistelua varten.⁵² Esimerkiksi, jos testamentin tekijä on jättänyt jälkeensä kaksi erisisältöistä testamenttia, eikä voida tietää kumpi oli testamentin tekijän viimeinen tahto.

Perintökaaren 10 luvussa mainitaan myös erityisolosuhteista, joissa testamentti voidaan tehdä, joko suullisesti kahden todistajan yhtä aikaa läsnä ollessa tai omakätisesti kirjoitetulla ja allekirjoitetulla eli holografisella testamentilla. Syyinä tällaiseen hätätilatesamenttiin voi olla testamentin tekijän fyysinen tai psyykkinen este esim. halvaantuminen tai itsemurha.⁵³ Molemmat hätätilatesamentit raukeavat, jos testamentin tekijällä esteen lakattua on kolmen kuukauden ajan ollut mahdollisuus määrätä omaisuudestaan normaalilla testamentilla.

⁵¹ KKO 3.9.1996 taltio 3245

⁵² Aarnio & Kangas 1994: 212.

⁵³ Rautiala 1967: 229–230.

4.3. Testamenttiluokitukset

Testamentit voidaan luokitella sisältönsä perusteella kahdella tavalla, testamentin saajan osakkuusaseman ja määräämisvallan laajuuden mukaan. Perusjako yleis- ja erityisjälkisäädöksiin perustuu lakiin siitä, ketä pidetään kuolinpesän osakkaana. Yleistestamentin saajalla on kuolinpesän osakkaana tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia, joita erityisjälkisäädöksen saajalla ei ole. Jälkimmäinen luokittelu perustuu siihen, miten laaja määräämisvalta testamentin saajalle on annettu. Tavallisimmin toisistaan erotetaan täysi omistusoikeus-, rajoitettu omistusoikeus-, käyttöoikeus- ja tuotto-oikeustestamentit. Luokituksella on tärkeä merkitys myös vero-oikeudelliselta kannalta, koska verotusratkaisut pohjautuvat kiinteästi luokitukseen.⁵⁴ Tässä suhteessa testamenttiluokituksilla on selvä yhteys verosuunnitteluun, kun testamentti voidaan lokeroida tietynlaiseksi ja sen vaikutuksia pystytään ennakoimaan. Keskinäiset testamentit ovat yleensä kahta päätyyppiä, hallintaoikeus- tai omistusoikeustestamentteja.

Vaikka veronäkökohdalla on suuri merkitys testamenttia laadittaessa, on ylivoimaisesti käytetyin testamentti täysi omistusoikeustestamentti. Täyden omistusoikeuden testamenttaaminen on yhä tärkeää, niin oli 90-luvullakin. Kankaan tekemän empiirisen tutkimuksen mukaan vuonna 1992 Helsingissä 74 % testeistä oli täysiiä omistusoikeustestamentteja, kun käyttöoikeus- ja rajoitettuja omistusoikeustestamentteja oli molempia 8 %.⁵⁵

⁵⁴ Puronen 2005: 23.

⁵⁵ Kangas 1996: 113.

4.3.1. Yleis- ja erityisjälkisäädökset

Yleistestamentiksi on määritelty jälkisäädös, jossa testamentin saajalle annetaan koko omaisuus, määräosa siitä tai se, mikä muiden määräysten täyttämisen jälkeen on jäljellä. Testamentin saajan oikeus saada omaisuutta jäämistöstä on määrätty suhteellisesti. Yleisjälkisäädöksen saaja on samanlaisessa asemassa kuin perillinen ja näin siis kuolinpesän osakas.⁵⁶

Erityisjälkisäädöksen eli legaatn saajan oikeus on määritelty etuuskohtaisesti, eikä legaatn saaja näin ollen ole kuolinpesän osakas. Legaatiksi kutsutaan kaikkia sellaisia testamenttimääräyksiä, joilla saajalle annetaan tietty esine omistusoikeuksin, arvomäärä tai omaisuutta omistusoikeutta vähäisemmin oikeuksin.⁵⁷

4.3.2. Määräämisvallan laajuuteen perustuva luokittelu

Kuten edellä jo mainittiin, tämä luokittelu perustuu siihen, kuinka laaja määräämisvalta testamentin saajalle on annettu. Täydellisimmillään määräämisvaltaan kuuluvat kaikki omistajalle kuuluvat oikeudet. Tällaista testamenttia kutsutaan omistusoikeustestamentiksi ja sen saajalla on rajoittamattomat oikeudet määrätä saadusta omaisuudesta myös testamentilla. Tämä testamenttityyppi on yleisin ja oikeuttaa saajan toimimaan kuolinpesän osakkaana.⁵⁸

Rajoitetussa omistusoikeustestamentissa eli vallintatestamentissa saaja voi määrätä omaisuudesta täysin elinaikanaan, mutta testamentissa oleva rajoitus estää häntä määräämästä omaisuudesta kuoleman varalle. Tämä tarkoittaa vallinta-

⁵⁶ Kangas 2002: 184.

⁵⁷ Kangas 2002: 185.

⁵⁸ Aarnio ym. 2000: 55.

testamentissa olevaa määräystä perättäisseuraannosta, jolla omaisuus ensisaajan kuoltua menee toissijaiselle saajalle. Kysymys on tavallaan kahdesta testamentimääräyksestä, joka estää ensisaajaa määräämästä peritystä omaisuudesta testamentilla.⁵⁹

Käyttö- eli hallintaoikeustestamentista puhutaan silloin, kun se tuottaa saajalleen ainoastaan käyttöoikeuden omaisuuteen ja oikeuden nauttia omaisuuden tulo ja tuotto. Omistusoikeus on tässä tapauksessa jollain toisella, esimerkiksi perillisellä. Käyttöoikeutta ei voi luovuttaa toiselle, eikä käyttöoikeuden alaista omaisuutta voi pääsääntöisesti luovuttaa tai pantata ilman omistajan lupaa.⁶⁰

Käyttöoikeustestamentin eräs muoto on omistajattoman tilan testamentti. Siinä testamentin tekijä voi määrätä, että omaisuuden ensisaaja saa käyttöoikeuden, mutta omistusoikeus jää odottamaan ensisaajan oikeuden päättymistä. Kenellekään ei voida myöskään määrätä perintöveroa heti perittävän kuoleman jälkeen. Omaisuudella ei siis ole tänä aikana omistajaa, vaan omistusoikeus siirtyy viimesaajalle ensisaajan oikeuden päätyttyä. Omistajattoman tilan testamentti on erityisen käyttökelpoinen silloin, kun testamentinsaajana on avopuoliso.⁶¹

Käyttöoikeustestamentin tarkoituksena on usein ensisaajan aseman turvaaminen, huolehtien samalla, ettei ensisaaja hävitä omaisuutta toissijaissaajien vahingoksi. Käyttöoikeustestamentin suosio johtuu osin myös verotuksellisista syistä. Käyttöoikeuden haltija ei nimittäin ole perintöverovelvollinen saamastaan oikeudesta. Se, joka saa omistusoikeuden, maksaa verot. Lisäksi omistusoikeuden haltija on oikeutettu vähentämään verotusarvosta käyttöomaisuuden

⁵⁹ Aarnio & Kangas 1994: 240.

⁶⁰ Aarnio & Kangas 1994: 241–246.

⁶¹ Aarnio & Kangas 2002: 318.

pääomitetun arvon.⁶² Käyttöomaisuuden arvo lasketaan PerVL 10 §:n oikeusohjeiden mukaan. Tuotto-oikeustestamentilla saajalle annetaan pelkkä oikeus omaisuuden tuoton ja koron nauttimiseen omistusoikeuden tullessa toiselle henkilölle.⁶³

4.3.3. Keskinäiset testamentit

Keskinäisessä testamentissa on kaksi erillistä testamenttia, jotka ovat riippuvaisia toisistaan ja sen vuoksi kirjoitettuna yhteen. Vain toinen testamentista tulee voimaan. Molemmat allekirjoittavat testamentin. Keskinäisellä omistusoikeustestamentilla tarkoitetaan kahden henkilön keskinäistä määräystä siitä, että se, joka jää eloon toisen kuoltua, saa molempien omaisuuden. Yleisimmin keskinäisiä testamentteja tekevät aviopuolisot, mutta myös toisilleen läheiset ihmiset. Keskinäinen omistusoikeustestamentti on hyvä tehdä silloin, kun omistusoikeus jälkeen jäävälle on todella tarpeen. Jos täydellinen omistusoikeus ei ole ensisijaisen tärkeää, kannattaa verotuksellisista syistä tehdä keskinäinen hallintaoikeustestamentti. Hallintaoikeuden saaja ei ole perintöverovelvollinen. Keskinäisellä hallintaoikeustestamentilla jälkeen jäävälle jätetään hallintaoikeus omaisuuteen, omistusoikeuden tullessa esimerkiksi lakisääteisille perillisille.⁶⁴

⁶² Norri 1994: 84.

⁶³ Aarnio & Kangas 2000: 456.

⁶⁴ Norri 1994: 106–123.

5. TESTAMENTIN VEROSUUNNITTELUMAHDOLLISUUDET

Verosuunnittelu on laillista ja hyväksyttävää toimintaa, jolla selvitetään erilaisiin vaihtoehtoihin liittyvät veroseuraamukset ja niistä voidaan valita verotuksellisesti edullisin.⁶⁵ Verosuunnittelua harjoitetaan perinteisesti yritysten toimesta jo perustamisvaiheessa. Myös yksityiset henkilöt ovat heränneet verosuunnittelun tuomiin rahallisiin etuihin. Perintöverosuunnittelu on yksi mielenkiinnon kohteista, sillä jo vähäisillä toimilla voidaan verorasitusta pienentää huomattavasti. Mielenkiintoa lisää se, että melkein jokainen meistä maksaa jossain elämänvaiheessa perintöveroa. Perintöveron määrä kiinnostaa sekä perillisasemassa olevia että perinnön jättäjiä.

Perintöverosuunnittelua voi harjoittaa perittävä elinaikanaan, sekä myös perillinen perittävän kuoleman jälkeen. Testamentti on yhä enenevässä määrin juuri verosuunnittelun väline. Testamentin verosuunnittelun osalta kysymys onkin siitä, kuinka erilaisista toimenpiteistä voidaan selviytyä mahdollisimman pienin veroseuraamuksin. Tämä edellyttää erilaisten vaihtoehtojen veroseuraamusten tarkkaa laskemista ja voimassa olevan oikeuden tuntemista. Verosuunnittelulla perintöverotuksessa pyritään eliminoimaan progressiivisen veroasteikon vaikutukset niin pitkälle, kuin mahdollista.⁶⁶

Mielestäni perintöverosuunnittelussa on tavallisesti kaksi päämäärää, jotka eivät kohtaa. Perittävä haluaisi antaa perilliselle mahdollisimman kattavan omistusoikeuden perittävään omaisuuteen, mutta samaan aikaan perintöveron määrä halutaan mahdollisimman alhaiseksi. Perintönä tai testamentilla saadun omaisuuden oikeuden laajuus on osatekijä, josta perintöverovelvollisuus ja pe-

⁶⁵ Ikkala, Pallonen, Haapaniemi & Raitasuo 1997:19

⁶⁶ Myrsky 1997: 67.

rintöveron määrä muodostuvat. Omistusoikeuden saaja on saannostaan perintöverovelvollinen, kun taas käyttöoikeuden saaja ei ole. Onkin perinnönjättäjän ja testamentin tekijän valinnassa, mikä ratkaisu on mielekkäin.

5.1. Verosuunnittelun mahdollisuuksia

Perintöveron määrä on riippuvainen perittävän ja perillisen sukulaisuussuhteesta ja siitä, kuinka suuresta varallisuudesta on kysymys. Mitä läheisempi sukulaisuussuhde on, sitä pienempi on perintövero. Progressiosta johtuen perintöveron määrä nousee sitä suuremmaksi, mitä enemmän varallisuutta peritään. Perittävä ei voi vaikuttaa veroluokan määräytymiseen⁶⁷, mutta hän pystyy lieventämään progressiivisen veroasteikon vaikutuksia ja vaikuttamaan luovutettavaan oikeuteen. Seuraavaksi esitellään muutamia verosuunnittelun vaihtoehtoja, joita perittävä voi elinaikanaan käyttää pienentääkseen perillisille tulevan perintöveron määrää. Tässä vaiheessa ei vielä puututa testamentin suomiin verosuunnittelumahdollisuuksiin.

5.1.1. Elinaikana annetut lahjat

Elinaikaisella verosuunnittelulla on perintöverotuksessa keskeinen merkitys. Harkinta ja suunnittelu kannattaa aloittaa siinä vaiheessa, kun ihmiselle on kertynyt varallisuutta selvästi yli oman käyttötarpeen.⁶⁸ Hyvissä ajoin aloitettu verosuunnittelu mahdollistaa varmemman ja kenties paremman lopputuloksen. Kun vaihtoehdot on huolellisesti selvitetty, jää yllätykset perintöverotuksessa vähemmälle. Ja jos haluaa olla asiastaan täysin varma, voi perintö- ja lahjavero-

⁶⁷ Poikkeuksena yhteistestamenti aviopuolisoille, josta lisää jäljempänä.

⁶⁸ Järvenpää 2006: 18.

tuksessa hakea verovirastolta sitovan ennakkoratkaisun muutaman sadan euron hintaan.

PerVL 3 luvussa säädetään lahjaveron suorittamisvelvollisuudesta ja määrästä. Lahjavero maksetaan silloin, kun lahja saadaan haltuun. Progressiivisen verotuksen vuoksi osa omaisuudesta kannattaa lahjoittaa eteenpäin elinaikana ja lahjoitukset kannattaa pilkkoa osiin pitkälle aikavälille, jos vain mahdollista. Näin kokonaisvero on pienempi, kuin jos omaisuus luovutettaisiin kerralla. Esimerkiksi kesämökin luovutus useassa osassa oikeaan aikaan saattaa säästää perilliset kokonaan perintöverolta.⁶⁹

Sama lahjanantaja voi lahjoittaa samalle lahjansaajalle verovapaasti alle 3400 euroa joka kolmas vuosi. Tämän ylittävistä summasta maksetaan lahjaveroa PerVL 14 §:n taulukon mukaan. Verovapaita ovat myös lahjat, jotka on annettu tai käytetty lahjansaajan kasvatukseen, koulutukseen tai elatukseen sellaisin muodoin, ettei sitä voida käyttää muihin tarkoituksiin.⁷⁰ Kun euromääräistä rajaa ei ole, lahjasummat voivat olla hyvinkin suuria. Verovapaudelle on kuitenkin asetettu tiukat rajat. Esimerkkinä olkoon seuraava ratkaisu:

KHO:1977:2262. Isä oli määrännyt pojalleen myymänsä kiinteistön kauppahinnasta osan suoritettavaksi tyttärelleen. Vaikka lahjaveroilmoituksessa ja valituksessa selitettiin, että varat on tarkoitettu ja käytetty tyttären ulkomailla tapahtuneeseen sairaanhoitajakoulutukseen, lahjaa ei katsottu annetun tyttärelle tämän kasvatusta ja koulutusta varten sellaisin muodoin, että lahja olisi verovapaa.⁷¹

⁶⁹ ks. Laidan kirjoitus Helsingin Sanomissa, jossa mökki lahjoitettiin lama-ajan jälkeen kiinteistöjen hintojen ollessa matalalla.

⁷⁰ Puroinen 2005: 333–334.

⁷¹ KHO 25.5.1977 taltio 2262

Suurempia summia lahjoitettaessa kannattaa lahjakirjaan laittaa merkintä, ettei lahjoitus ole ennakkoperintöä. Muuten summa saatetaan ottaa perintöverotuksessa huomioon ennakkoperintönä, ja perintöveron määrä nousee. Kuitenkin lahja, jota ei lasketa ennakkoperinnöksi, otetaan perintöverotuksessa huomioon, jos se on saatu perittäväältä kolmen viimeisen vuoden kuluessa ennen tämän kuolemaa. Jo mahdollisesti maksetut lahjaverot saadaan vähentää perintöverosta.⁷² Seuraavasta yksinkertaisesta esimerkkilaskelmasta näkee verosuunnittelun rahallisen hyödyn, kun perittävä antaa perilliselleen tavallisen lahjan ennakkoperinnön sijaan.

Esimerkki 2. Lesken puolison kuoleman jälkeen vuonna 1997 on toimitettu ositus ja perinnönjako. Leski on antanut vuoden 2002 alussa 10 000 euron lahjan kummallekin lapselleen. Lahjakirjan mukaan lahjoja on pidettävä ennakkoperintönä. Leski kuolee vuoden 2007 alussa ja jättää jälkeensä 100 000 euron omaisuuden. Ennakkoperinnöt lisätään aina omaisuuden arvoon. Molempien lasten laskennallinen perintöosuus on 60 000 euroa (120 000/2), josta he maksavat perintöveroa 7335 euroa (5735 € alarajalla + 1600 € ylimenevästä osasta). Tästä summasta he saavat vähentää ennakkoperinnöstä jo maksetut lahjaverot 745 euroa. Lopullinen perintövero on molemmilla 6590 €.

Tilanne on muuten sama, mutta lahjakirjassa on erikseen merkintä, etteivät lahjat ole ennakkoperintöä. Lapset saavat molemmat 50 000 euroa (100 000/2) ja maksavat siitä perintöveroa 5735 euroa. Tästä summasta he saavat vähentää jo maksumansa lahjaveron 745 euroa. Lopullinen perintövero on molemmilla 4990 €. Verosäästö on siis tässä tapauksessa 1600 euroa molemmilla.

Vanhempien lapsilleen antamat lahjat kannattaa lahjoittaa varmuuden vuoksi erikseen. Jos lapselle halutaan lahjoittaa 6000 euroa, isän osuus olisi tuolloin

⁷² Lohi 1999: 276.

3000 euroa ja äidin osuus saman verran. Tässä tapauksessa lahjaveroa ei tule maksettavaksi ollenkaan. Jos koko summan lahjoittaa vain isä tai äiti, maksaa lapsi siitä lahjaveroa $85\text{€} + (2600\text{€} \times 0,1) = 345\text{€}$.

5.1.2. Alihintainen kauppa

Lahjaveroa ei voi kiertää alihintaisella kaupalla. PerVL 18 §:n mukaan kaupasta on kysymys silloin, kun maksettu vastike ylittää $\frac{3}{4}$ omaisuuden käyvästä hinnasta. Jos kauppahinta siis on enintään $\frac{3}{4}$ käyvästä hinnasta, tulkitaan käyvän hinnan ja maksetun vastikkeen erotus verotuksessa lahjaksi, josta maksetaan lahjaveroa.⁷³ Käyvällä hinnalla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. Esimerkiksi, jos äiti myy 10 000 euron arvoisen auton pojalleen 6000 eurolla, saa poika 4000 euron arvoisen lahjan, josta hän maksaa lahjaveroa. Perintöverosuunnittelun keinona voi suvun kesken tehdä alihintaisia kauppvoja. Kunhan kaupan hinta ylittää $\frac{3}{4}$ omaisuuden arvosta, saa osan kauppahinnasta verottomana lahjana.

5.1.3. Vakuutukset

Hyvin merkittävä verosuunnittelun väline on erilaiset henki- ja henkilövakuutukset. Henkivakuutuksista saaduista etuisuuksista maksetaan perintöveroa, siltä osin kuin ne ylittävät verottomaksi säädetyn määrän. Verotus on kuitenkin varsin kohtuullinen. Perintöveroa ei makseta vakuutuskorvauksista, joita verotetaan tuloverolain (TVL) mukaan, esimerkiksi perhe-eläkkeet. Tähän vaikuttaa myös mm. vakuutetun ja korvauksen saajan sukulaisuussuhde. TVL:n mukaan vakuutetun kuoleman johdosta maksettu korvaus on verovapaa, jos saajana on

⁷³ Helokoski & Lindholm 2000: 96.

puoliso, suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa oleva perillinen, ottolapsi, kasvattilapsi, puolison lapsi tai kuolinpesä. Nämä tahot maksavat saadusta korvauksesta perintöveroa. Vakuutetun kuoleman johdosta maksettuja korvauksia verotetaan vain siltä osin, kuin vakuutuskorvaussumma ylittää 35 000 euroa. Verottomaksi säädetty osa lasketaan edunsaajakohtaisesti. Jos edunsaajaa ei ole määrätty, luetaan vakuutuskorvaus kuolinpesän varoihin.⁷⁴

Vakuutuskorvauksen vaikutus perintöverotukseen riippuu siitä, onko korvaus suoritettava edunsaajille vai kuolinpesälle. Jos saajana on kuolinpesä, lisätään korvaus pesän varoihin. Tällöin jokainen pesän osakas saa lukea vapaaosan (35 000 €) hyväkseen, jonka mahdollisesti ylimenevästä osasta maksetaan veroa. Jos korvauksen saajana taas on nimetty edunsaaja, lisätään korvaus, siltä osin kuin se on verollinen, saajan perintöosuuteen. Yleensä vakuutuksissa on määräys edunsaajista. Jos pesässä on useita osakkaita tai vakuutuksella edunsaajia, saattaa verovapaa korvaussumma nousta hyvin merkittäväksi.⁷⁵ Henkivakuutuksesta on verotuksellisesti hyötyä myös elinaikana. Henkivakuutuksen avulla voi lahjoittaa verovapaasti 8500 euroa kullekin nimetylle lähiomaiselle kolmen vuoden välein. Tässäkin tapauksessa verohyöty on jo huomattava verrattuna tavallisen lahjan verovapausrajaan, joka on alle 3400 euroa. Muun muassa pankit tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia henkivakuutussäästöihin.⁷⁶

Lesken osalta laissa on erityissäännös. Jos edunsaajana on leski, katsotaan verottomaksi osuudeksi puolet tai kuitenkin vähintään 35 000 euroa lesken edunsaajamääräyksen nojalla saamien vakuutuskorvausten ja taloudellisen tuen yhteismäärästä. Jos vakuutuksen edunsaajana on kuolinpesä, on lesken katsottu saavan *avio-oikeutensa* nojalla puolet vakuutuskorvauksesta verovapaasti riip-

⁷⁴ Helokoski & Lindholm 2000: 31.

⁷⁵ Puronen 2005: 136–137.

⁷⁶ Järvenpää 2006: 18.

pumatta korvauksen euromäärästä. Lesken veroton osa voi olla enemmänkin kuin puolet, tällöin kuitenkin enintään 35 000 euroa. Esimerkiksi jos korvaussumma on 60 000 euroa, saa leski verovapaasti 35 000 euroa.⁷⁷

5.2. Testamentin lajin valinnan vaikutus verokohteluun

Testamentin suunnittelun kannalta jako tiettyihin testamenttiluokkiin on tärkeää. Testamentin laatimisvaiheessa pyritään testamentin tekijän tahto lokeroimaan johonkin tiettyyn luokkaan, jolloin testamentin vaikutukset on helpompi hahmottaa. Testamentin näennäinen sijoittuminen johonkin luokkaan ei kuitenkaan automaattisesti määritä testamentin oikeusvaikutuksia, vaan se on enemmänkin suuntaa antava testamentin tulkinnassa. Testamentin tulkinnassa lähdetään testamentin tekijän tarkoituksesta. Millaiset oikeusseuraamukset testamentin tekijä halusi testamentillaan saada ja kenelle?⁷⁸ Testamentti voi päällepäin näyttää täydeltä omistusoikeustestamentilta, mutta tarkemmassa tarkastelussa ja tulkinnassa se onkin rajoitettu omistusoikeustestamentti. Testamentti tulkitaan tapauskohtaisesti ja annettu ratkaisu osoittaa, millainen on testamentin saajan oikeus testamentattuun omaisuuteen. Se, joka väittää testamentin tekijän tarkoittaneen muuta, on väitteestään näyttövelvollinen.

Testamentin sisällön suunnittelulla voidaan vaikuttaa muun muassa testamentin saajan maksettavaksi tulevan perintöveron määrään. Testamentti onkin suosittu verosuunnittelun väline, sillä perintöverovelvollisuus liittyy läheisesti testamenttien luokitukseen. Veronäkökohdat jäävät kuitenkin monella taka-alalle. Testamentit laaditaan pääosin siitä syystä, että halutaan turvata puolison ja

⁷⁷ Puroinen 2005: 139.

⁷⁸ Aarnio & Kangas 2000: 38–40.

perheen hyvinvointi kuoleman jälkeen, sekä näin säilyttää omaisuus lähipiirillä. Seuraavissa kappaleissa käsitellään erilaisten testamenttien mahdollisuuksia toimia verosuunnittelun välineenä.

5.2.1. Omistusoikeustestamentti

Täydellä omistusoikeustestamentilla annetaan testamentinsaajalle omistusoikeus testamentattuun omaisuuteen. Omistusoikeus käsittää oikeuden määrätä omaisuudesta sekä elinaikana että kuoleman varalle. Omistajalla on oikeus myydä, lahjoittaa ja testamentata omaisuutta eteenpäin kenenkään sitä estämättä. Hänellä on luonnollisesti myös oikeus perustaa omaisuuteen käyttöoikeuksia ja pantata ja kiinnittää omaisuuttaan luoton vakuudeksi.⁷⁹ Rajoitettu omistusoikeustestamentti eroaa täydestä omistusoikeustestamentista siinä, että rajoitetussa omistusoikeustestamentissa on määräys perättäisseuraannosta. Tämä määräys estää ensisaajaa määräämästä saadusta omaisuudesta kuolemansa varalle. Testamentin tekijä on jo huolehtinut siitä, kenelle omaisuus on menevä ensisaajan kuoleman jälkeen. Tavallisesti tällainen määräys esiintyy puolisoiden välisissä keskinäisissä testamenteissa. Jos toissijaismääräystä ei ole, voidaan olettaa, että testamentti on täysi omistusoikeustestamentti.⁸⁰

Omistusoikeuden saaja on saadusta omaisuudesta perintöverovelvollinen. Perintöveron määrä ja verovelvollisuuden alkamisajankohta vaihtelevat riippuen siitä, millaista omaisuutta on testamentattu, ja milloin omistusoikeuden katsotaan alkavan. Pääsäännön mukaan velvollisuus perintöveron suorittamiseen syntyy testamentintekijän kuolinhetkellä, jolloin testamentinsaajan katsotaan saavan omaisuuden haltuunsa. Tähänkin on olemassa poikkeuksia. Testamen-

⁷⁹ Aarnio & Kangas 2002: 315.

⁸⁰ Aarnio & Kangas 2000: 397.

tissa voi olla ehto, jonka seurauksena omaisuus tulee testamentinsaajalle vasta tietyn ehdon täytyttyä. Tällöin verovelvollisuus alkaa vasta, kun ehto on toteutunut ja testamentinsaaja on saanut omaisuuden haltuunsa.⁸¹

Omistusoikeustestamenteja tehdään määrällisesti eniten. Niiden tarkoitus onkin yleensä määrätä omaisuuden siirtymisestä lakimääräisestä perimyksestä poiketen tai, kuten jo yllä todettiin, turvata omaisuuden säilyminen lähipiirissä. Omistusoikeustestamentteihin ei yleensä liity pyrkimyksiä veron minimointiin, vaan tärkeämpää on omistusoikeuden luovuttaminen. Mutta kiinnittämällä huomiota tiettyihin yksityiskohtiin, voidaan verorasitusta hieman keventää. Tietämättömyydestä johtuen testamentin oikeusvaikutukset voivat myös olla täysin erilaisia, kuin miksi ne oli ajateltu. Esimerkkinä toimikoon seuraavanlainen tilanne. Jos keskinäisen täyden omistusoikeustestamentin tehneillä aviopuolisoilla ei ole rintaperillisiä, saa jälkeenjäänyt puoliso koko omaisuuden. Hänellä on valta määrätä siitä kuolemansa varalle. Leski voikin tehdä testamentin omien sukulaistensa hyväksi, jolloin käy niin, että ensiksi kuolleen puolison perilliset eivät saa perinnöstä yhtään mitään. Tämä ei välttämättä ole ollut ensiksi kuolleen puolison tarkoitus.

Aviopuolisoiden väliset keskinäiset omistusoikeustestamentit ovat yleisiä.⁸² Aviopuolisot haluavat turvata eloonjääneen puolison taloudellisen aseman, joten he yhdessä tekemässään testamentissa antavat eloonjääneelle puolisolle täyden omistusoikeuden omaisuuteen. Mahdollisten rintaperillisten ja perillisten oikeus jää odottamaan lesken kuolemaa, jos he eivät vaadi lakiosaansa.⁸³ Verotuksellisesti omistusoikeustestamentit ovat epäedullisia, joten veronäkö-

⁸¹ Puronen 2005: 120.

⁸² Myös muut kuin aviopuolisot tekevät keskinäisiä testamenteja, mutta ne ovat suhteellisesti harvinaisempia.

⁸³ Puronen 2005: 125–126.

kohtia tällaisissa tilanteissa tuskin pohditaan. Aviopuolisot kuuluvat ensimmäiseen veroluokkaan, joten verotus on kohtuullinen ja he saavat lisäksi tehdä 6800 euron suuruisen puoliso vähennyksen, jolloin maksettavaksi tuleva perintövero on alhaisempi. Tässä vaiheessa on hyvä kiinnittää huomiota keskinäisen testamentin sanamuotoon, joka voi vaikuttaa perillisille määräytyvän veron suuruuteen. Jos puolisoiden keskinäisessä testamentissa on määräys toissijaisperillisten hyväksi, lesken kuoltua perillisten katsotaan saaneen omaisuutta erikseen kummaltakin vanhemmalta. Käytännössä määräys ilmenee testamentissa sanoilla ”molempien kuoltua omaisuutemme jaetaan perillisten kesken” tms. Tällainen testamentti on rajoitettu omistusoikeustestamentti. Perillisiä verotetaan siis kahdesta eri saannosta.

Tilanne on erilainen, jos testamentissa ei ole toissijaismääräystä, vaan testamentti on täysi omistusoikeustestamentti. Silloin perilliset saavat omaisuuden yksinomaan myöhemmin kuolleelta vanhemmaltaan ja heitä verotetaan yhdestä saannosta.⁸⁴ Tässä tapauksessa verotus voi olla raskaampi kuin kahdesta saannosta. Seuraavassa ratkaisussa testamentin tulkinta on selkeä:

KHO:1984-B-II-634. Puolisot A ja B, joilla oli kaksi yhteistä rintaperillistä, olivat laatineet keskinäisen omistusoikeustestamentin, jossa ei ollut toissijaismääräystä. B:n kuoltua katsottiin rintaperillisten saaneen perintönsä yksinomaan B:ltä, eikä osaksi B:ltä ja osaksi testamentin perusteella A:lta.⁸⁵

Avopuolisoiden väliset keskinäiset omistusoikeustestamentit eivät ole verotuksellisesti edullisia. Avopuoliso kuuluu pääsääntöisesti kolmanteen veroluok-

⁸⁴ Puronen 2005: 125–127.

⁸⁵ KHO 1.6.1984 taltio 2463

kaan, jolloin verotus on kolminkertainen ensimmäiseen veroluokkaan verrattuna. Vaikka verorasitus onkin suuri, halutaan avopuolison taloudellinen tilanne silti turvata omistusoikeustestamentilla. Avopuolisohan perii ainoastaan testamentilla. Jos omistusoikeus ei ole ensisijaisen tärkeää, kannattaa avopuolisoiden tehdä käyttöoikeustestamentti. Tällöin eloonjäänyt avopuoliso saa perintöverovapaan käyttöoikeuden omaisuuteen vaikka kuolemaansa saakka, jolloin omistusoikeus on jollakin toisella, mieluiten mahdollisimman läheisellä sukulaisella. Omistusoikeuden saaja saa vähentää käyttöoikeuden pääomitetun arvon omaisuuden arvosta, mikä vähentää perintöveron määrää.⁸⁶ Jos avopuolisilla ei ole mitään avioliittoa vastaan, voidaan avioitumista harkita verosuunnittelun keinona. Muuten erilaiset henkivakuutukset avopuolisoiden välillä ovat verotuksellisesti edullisia varallisuudensiirtovälineitä.

5.2.2. Käyttöoikeustestamentti

Käyttöoikeustestamentilla tarkoitetaan testamenttia, jolla testamentin saajalle annetaan omaisuuden käyttöoikeus. Se on koettu tarkoituksenmukaiseksi silloin, kun on tarvetta turvata ensisaajan asema varmistamalla samalla se, ettei ensisaaja hävitä omaisuutta toissijaisten saajien vahingoksi. Käytännössä tämä tarkoittaa usein käyttöoikeutta lesken hyväksi, jolloin lesken asema on turvattu, mutta leski ei voi hävittää omaisuutta rintaperillisten vahingoksi. Nykyään käyttöoikeustestamentin laatimisen näkökohdat ovat usein verotuksellisia, sillä käyttöoikeuden haltija ei ole saannostaan perintöverovelvollinen.⁸⁷

PerVL 2 §:ssä nautinta- eli käyttöoikeuden verovapaus on ilmaistu seuraavasti:
Perintö- tai lahjaveroa ei suoriteta myöskään testamentilla tai lahjana saadusta elin-

⁸⁶ Onikki 1980: 349.

⁸⁷ Aarnio & Kangas 2000: 420.

kautisesta nautintaoikeudesta, eläkkeestä taikka muusta elinkaudeksi tai määrävuosiksi jollekin testamentilla tai lahjana annetusta etuudesta. Säännös on poikkeus perintönä, testamentilla tai lahjana saadun omaisuuden perintö- ja lahjaverovelvollisuuteen. On kuitenkin harhaa, että käyttöoikeus olisi kokonaan verovapaa saanto. Käyttöoikeuden saajaa verotetaan nimittäin TVL:n mukaan. TVL 37 §:ssä säädetään nautintaoikeuden veronalaisuudesta. Testamentilla tai lahjana saadun elinikäisen nautintaoikeuden, eläkkeen taikka muun jäljellä olevaksi eliniäksi tai määrävuosiksi jollekin tulevan etuuden tuottama tulo on veronalaista joko pääomatulona tai ansiotulona. Käyttöoikeuden verottamista TVL mukaan on perusteltu veronmaksukykyisyysperiaatteella. Käyttöoikeuden saajalla on paremmat edellytykset maksaa tuloveroa sitä mukaa, kun tuloakin kertyy.⁸⁸ Eri asia on, kumman lain mukaan verotus tulisi käyttöoikeuden saajan kannalta edullisemmaksi. Tuloverolaissa ei ole veroluokkia, mutta perintöverolain ensimmäisen veroluokan verotus on hyvin kohtuullinen. TVL 37 pykälässä mainitaan myös tilanteesta, jolloin verovelvollisuutta ei ole. Sekä perintö- että tuloverotuksessa käyttöoikeus on verovapaa silloin, kun käyttöoikeus koskee asunnon ja sen irtaimiston käyttöä.

PerVL 8 §:ssä on vielä erikseen mainittu aviopuolisoiden testamentin nojalla saadun käyttöoikeuden verovapaudesta. Lainkohdan mukaan puolisoiden tehdessä keskinäisen testamentin sellaisin ehdoin, että jälkeen jääneen puolison ei voida katsoa saaneen omistusoikeutta omaisuuteen, ei jälkeen jäänyt ole saamastaan etuudesta verovelvollinen. Perinnönjättäjän aviopuoliso ei ole perintöverovelvollinen myöskään PK:ssa tarkoitettusta oikeudestaan pitää kuolleen puolison jäämistö jakamattomana hallinnassaan. Molemmat lainkohdat koske-

⁸⁸ Henttula 2001: 48.

vat siis käyttöoikeuden verovapautta. PerVL 8 § on sinänsä turha, koska PerVL 2.2 § koskee yleisesti testamentteja, myös keskinäisiä testamentteja.

Erilaisia testamentteja ei ole laissa tarkemmin määritelty. Ne saavat tarkemman sisältönsä oikeuskirjallisuudesta. Käytännössä esiintyy usein epäselvyyksiä siitä, millaista oikeutta testamentissa tarkoitetaan. Testamentissa voidaan mainita hallintaoikeus, vaikka todellisuudessa tarkoitetaan omistusoikeutta. Termit hallinta-, nautinta- ja käyttöoikeus tarkoittavat kutakuinkin samaa asiaa. Testamentin tulkinnassa pyritään selvittämään testamentin tekijän todellinen tarkoitus tapauskohtaisesti, pelkkä testamentin otsikko ei aina riitä kertomaan testamentin sisällöstä, kuten seuraava korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu osoittaa.⁸⁹

KHO:1946-I-2. Jälkeen jäänyt puoliso oli saanut testamentilla hallintaoikeuden ensiksi kuolleen puolison omaisuuteen ja oikeuden vapaasti kiinnittää ja myydä omaisuutta. Oikeus katsoi omistusoikeuden siirtyneen hänelle.⁹⁰

Verotuksen kannalta ero käyttö- ja omistusoikeustestamentin välillä on merkittävä. Jos kyse on käyttöoikeustestamentista, ei käyttöoikeustestamentin saaja ole perintöverovelvollinen ja lisäksi omistusoikeuden saaja saa vähentää omaisuuden arvosta käyttöoikeuden pääomitetun arvon.

PerVL 9 §:ssä säädetään verovelvollisen oikeudesta vähentää saadun omaisuuden arvosta käyttöoikeuden pääomitettu arvo. Säännöksen 3 mom. on seuraavanlainen: *Verovelvolliselle tulevan omaisuuden arvosta saadaan vähentää sellaisten*

⁸⁹ Puroinen 2005: 142–143.

⁹⁰ KHO 1946 I 2

velvoitusten arvo, joiden nojalla verovelvollisen tulee kerta kaikkiaan tahi aika-ajoin toimittaa toiselle rahanarvoinen suoritus, taikka antaa toisen jollakin tavoin käyttää hyöväkseen verovelvollisen omaisuutta, mikäli tämä ei saa siitä vastiketta. Perinnönjättäjän puolison saaman perintökaaren 3 luvun 1 a §:ssä tarkoitetun hallintaoikeuden arvo saadaan vähentää verovelvolliselle tulevan omaisuuden arvosta siltä osin, kuin hallintaoikeus koskee perintökaaren 3 luvun 1 a §:n 2 momentissa tarkoitettua asuntoa ja asuntoirtaimistoa. Testamentin nojalla saadun käyttöoikeuden ja lain nojalla saadun käyttöoikeuden välillä on verotuksellisesti merkitystä. Testamentin nojalla saatu käyttöoikeus omaisuuteen saadaan vähentää omaisuuden arvosta kokonaisuudessaan, mutta PK 3 luvun 1a §:n nojalla saatu käyttöoikeus saadaan vähentää vain asunnon ja irtaimiston osalta. Omistusoikeuden saajan verorasitus pienenee, jos käyttöoikeudesta kaikkeen omaisuuteen on määrätty testamentilla.

Käyttöoikeuden arvon laskemisesta säädetään perintöverolain 10 §:ssä. Käytännössä käyttöoikeuden todellisen arvon laskeminen on hankalaa, joten verotuskäytännössä arvostaminen on kaavamaisista. Kaavamaisen vähennyksen etuja ovat sen nopeus, yksinkertaisuus ja sen tuoma yhdenvertaisuus.⁹¹ Jos kyse on jäljellä olevaksi eliniäksi saadusta edusta, käyttöoikeudelle arvioidaan vuosittainen tuotto, joka kerrotaan etuun oikeutetun henkilön iän mukaan määräytyvällä kertoimella. Vuosituottoa laskettaessa huomioon otetaan vain täydet vuodet. Määrävuosiksi annettu etuus arvostetaan siihen pääoma-arvoon, joka sillä on verovelvollisuuden alkaessa laskettuna etuuden voimassaoloajasta jäljellä olevien täysien vuosien luvun ja 8 prosentin korkokannan mukaan. Ennen nimenaista säädöstä 5 prosenttia oli verotuskäytännössä vallitseva tuottokerroin.

⁹¹ Henttula 2001: 97–98.

Taulukko 2. Etuun oikeutetun henkilön iän mukaan määräytyvä kerroin PerVL 10 §:n mukaan.

Verovelvollisen ikä	Luku, jolla vuositulon määrä kerrotaan
alle 44 vuotta	12
44–52 vuotta	11
53–58 vuotta	10
59–63 vuotta	9
64–68 vuotta	8
69–72 vuotta	7
73–76 vuotta	6
77–81 vuotta	5
82–86 vuotta	4
87–91 vuotta	3
92 vuotta tai enemmän	2

Mitä nuorempi edunsaaja on, sitä korkeampi kerroin on. Esimerkiksi 45-vuotiaan edunsaajan käyttöoikeuden arvo on 11 kertaa vuosituoton määrä. Saatu summa vähennetään omistusoikeuden saajan omaisuuden arvosta, jolloin verorasitus saattaa keventyä hyvinkin merkittävästi. Käyttöoikeuden arvoa ei kuitenkaan oteta huomioon omistusoikeuden saajan verotuksessa, jos käyttöoikeudesta maksetaan vastiketta.

5.2.3. Yhteistestamentti

Omaisuus voidaan testamentata perillisille myös yhteisesti. Tällöin puhutaan yhteistestamentista. Usealle henkilölle yhteisesti testamentatusta omaisuudesta määrätään yksi yhteinen perintövero, jolloin perintöveroluokka määräytyy lähtökohtaisesti sen perijän sukulaisuuden mukaan, joka on kaukaisinta sukua perinnönjättäjälle. Jos kuitenkin aviopuolisot saavat yhteistestamentilla omaisuutta, perintöveroluokka määräytyy lähimmän sukulaisuussuhteen mukaan.⁹² Esimerkiksi, jos testamentti on annettu yhteisesti rintaperilliselle ja tämän vaimolle, määräytyy perintöveroluokka rintaperillisen mukaan, jolloin heitä verotetaan ensimmäisen veroluokan mukaisesti.

Tulkinnallista on se, milloin testamenttia pidetään yhteistestamenttina, ts. milloin kyse on yhdestä vai useammasta saannosta. Jos testamentissa on selkeästi ilmaistu, että omaisuus tulee saajille yhteiseen omistukseen, voidaan testamenttia pitää yhteistestamenttina.⁹³ Komitean mietinnössä vuodelta 1980 esitettiin, että jos omaisuus tulee yhteisesti useammalle saajalle, saajaa verotetaan osuudestaan erikseen.⁹⁴ Tätä esitystä puoltaa perintöverotukseen normaalisti kuuluva erillisverotus, jolloin kaikkia perinnönsaajia verotetaan erikseen hänelle tulleesta osuudesta.

Perintöverosuunnittelun kannalta yhteistestamentti ei välttämättä ole edullinen. Progressiosta johtuen esimerkiksi sisaruksille yhteisesti testamentatusta omaisuudesta voidaan maksaa perintöveroa enemmän kuin, jos omaisuus olisi testamentattu kaikille erikseen. Aviopuolisoiden ja sellaisten avopuolisoiden, jotka rinnastetaan aviopuolisoihin, kohdalla yhteistestamentti on edullinen, koska

⁹² Helokoski & Lindholm 2000: 65.

⁹³ Puroinen 2005: 117.

⁹⁴ KM 1980:16.

perintöä verotetaan läheisemmän sukulaisuussuhteen mukaan. Avopuolisille taas yhteistestamentti ei ole kannattava. Seuraava esimerkki valaisee tilannetta avio- ja avopuolisoiden välillä, kun kyse on yhteisesti testamentatusta omaisuudesta.

Esimerkki 3. Aviopuolisot perivät yhteistestamentilla omaisuutta 100.000 euron arvosta. Rintaperillisen mukaan perintövero ensimmäisessä veroluokassa on 13.735 euroa. Avopuolisoiden kohdalla perintövero määräytyy kaukaisemman sukulaisuussuhteen mukaan, joten he maksavat samansuuruisesta 100.000 euron perinnöstä kolminkertaisen veron kolmannen veroluokan mukaisesti eli 41.205 euroa. Jos taas tilanne olisi se, että avio- ja avopuolisoita verotettaisiin saannosta molempia erikseen, olisi perintövero toisen puolison ollessa rintaperillinen 22.940 euroa. Aviopuolisot saavat siis huomattavan veroedun yhteistestamentilla.

5.2.4. Omistajattoman tilan testamentti

Omistajattoman tilan testamenteilla tarkoitetaan testamentteja, joissa omistusoikeus ei siirry välittömästi testamentin tekijän kuoltua. Testamentin tekijä voi testamentissaan määrätä, että omistusoikeus omaisuuteen siirtyy vasta, kun toisen henkilön käyttö- tai muu vastaava oikeus päättyy. Omaisuus on tällöin omistajattomassa tilassa käyttöoikeuden kestäessä määrätyn ajan. Omaisuus saattaa olla omistajattomassa tilassa hyvinkin pitkän ajan.⁹⁵

Pääsäännön mukaan perintöverovelvollisuus syntyy perinnönjättäjän kuolinhetkellä, jolloin perinnön- tai testamentinsaajan katsotaan saavan omaisuuden haltuunsa. Perintöverolain 7 § sisältää poikkeuksen tästä säännöstä. Jos omaisuus tulee perilliselle tai testamentin saajalle määrättyjen ehtojen täytyessä tai muuten myöhemmin kuin perittävän kuollessa, syntyy perin-

⁹⁵ Puronen 2005: 119.

töverovelvollisuus vasta sitten, kun omaisuus on saatu. Perintöverotus toimitetaan siten silloin, kun omaisuus on saatu ja saajalla on omaisuuden lisäyksen johdosta veronmaksukykyä.⁹⁶

Omistajattoman tilan testamenttia voidaan luonnehtia käyttöoikeustestamentiksi, koska testamentilla luovutetaan ensisijaisesti käyttöoikeus omaisuuteen ja toissijaisesti omistusoikeus, kun käyttöoikeus päättyy. Tavalliseen käyttöoikeustestamenttiin verrattuna ero on siinä, että omistajattoman tilan testamentilla perintöverovelvollisuus alkaa vasta käyttöoikeuden päättyttyä eli, kun omaisuus tosiasiallisesti siirtyy omistajalle. Käyttöoikeustestamentin ollessa kyseessä, omistusoikeuden saajan perintöverovelvollisuus syntyy perittävän kuolinhetkellä.

Omistajattoman tilan testamentti saadaan aikaiseksi pääosin lykkäävillä ehdoilla. Lykkäävät ehdot ovat testamenteissa aika yleisiä. Lykkäävät ehdot sitovat saannon tulevaisuudessa olevaan ajankohtaan.⁹⁷ Esimerkiksi testamentissa voidaan määrätä, että testamentin saaja A saa omaisuuden vasta täytettyään 18 vuotta, tai testamentti voidaan tehdä syntymättömän lapsen hyväksi. Omistajattoman tilan testamentti onkin hyvä verosuunnittelun väline, koska perintöverovelvollisuus tulee ajankohtaiseksi vasta silloin, kun omaisuus saadaan tosiasiallisesti haltuun, ja jolloin saajalla on veronmaksukykyä. Joissakin tilanteissa omistajattoman tilan testamentti voidaan katsoa keinotekoiseksi ja käytäntö saattaa vaihdella riippuen asiaa käsittelevästä verotoimistosta.

⁹⁶ Puroinen 2005: 120.

⁹⁷ Aarnio & Kangas 2000: 367.

Purosen (1993) mukaan omistajattoman tilan testamentit ovat melko yleisiä avopuolisoiden ja aviopuolisoiden, joilla ei ole rintaperillisiä, välillä. Esimerkiksi avopuolisot voivat tehdä omistajattoman tilan testamentin, jossa toisen kuoltua, toinen saa käyttöoikeuden omaisuuteen jäljellä olevaksi elinajaksi. Tällöin toisenkin avopuolison kuoltua omaisuus siirtyy kolmannelle, jolloin avopuoliso ei saa omaisuuteen omistusoikeutta, eikä häntä tällöin voida asettaa perintöverovelvolliseksi omaisuudesta. Etenkin avopuolisoiden kohdalla omistajattoman tilan testamentti on tehokas veron minimointikeino, koska avopuolisot kuuluvat pääosin kolmanteen veroluokkaan, jolloin verokin on kolminkertainen verrattuna aviopareihin. Purosen mukaan vaarana tällaisissa tilanteissa voi olla se, että ensin kuolleen avopuolison pesän verotuksen lainmukainen toimittaminen voi olla hankalaa, koska käytännössä tapausten seuraaminen ei ole hallinnollisesti perusteltua.⁹⁸

5.3. Testamentista ja perinnöstä luopuminen

Edeltävissä kappaleissa on käsitelty perintöverosuunnittelun mahdollisuuksia perittävän vielä eläessä. Näihin lukeutuvat muun muassa perittävän tekemät testamentit ja lahjoitukset. Jos perittävä ei elinaikanaan miettinyt tai halunnut miettiä verosuunnittelun mahdollisuuksia, on perittävän kuoleman jälkeenkin vielä tehtävissä toimia, joilla perillisille tulevaa verorasitusta voidaan keventää. Tällaisia toimia ovat muun muassa perinnöstä luopuminen ja perintöosuuden luovutus. Perinnöstä voidaan luopua ennen perittävän kuolemaa (ns. ennakkoluopuminen) tai perittävän kuoleman jälkeen. Koska perinnöstä luopuminen

⁹⁸ Puronen 1993: 531–533.

ennen tai jälkeen perittävän kuolemaa on hyvin samankaltaista, erona vain ajankohta, käsitellään seuraavissa kappaleissa yhtä tehokasta verosuunnittelun keinoa; perinnöstä ja testamentista luopumista perittävän kuoleman jälkeen.

Perillinen voi luopua perinnöstään passiivisesti laiminlyötyään perinnön vastaanottamisen täydellisesti, jolloin hän ei tietyn ajan kuluessa perinnön- tai testamentinjättäjän kuolemasta ryhdy minkäänlaisiin toimiin perinnön vastaanottamiseksi. Tällöin perillisen tai testamentinsaajan oikeus perintöön vanhentuu ja perintöverovelvollisuutta ei muodostu. Perintökaaren 16 luvussa säädetään toimista, joilla perintöön ryhdytään. Passiivisesta luopumisesta seuraa yleensä se, että alkuperäisen perinnön tai testamentinsaajan sijaantuloperillinen saa perinnön. Perillinen voi myös aktiivisesti luopua perinnöstään tai testamentistaan. Luopuminen on tehtävä kirjallisesti ja vastikkeetta. Vastikkeellinen luopuminen katsotaan luovutukseksi, jolla on tietyt veroseuraamukset. Perintöverovelkasuhteen syntymisen kannalta luopumista arvioidaan tehokkuudella tai tehotomuudella.⁹⁹

Tehokas luopuminen perinnöstä tarkoittaa sitä, ettei perilliselle tule perintöverovelvollisuutta. Tehokkaan luopumisen on kuitenkin täytettävä tiettyjä edellytyksiä, jotta perintöverosta vapautuu. Perillinen ei saa ryhtyä perintöön esimerkiksi vastaanottamalla perinnön eli alkamalla huolehtimaan perinnöstä tai käyttämään omistajan oikeuksia. Yleensä perunkirjoitukseen, ositukseen tai perinnönjakoon osallistuminen ei vielä tarkoita perinnön vastaanottamista. Luopumisajankohtaa ei ole ajallisesti rajoitettu, mutta Purosen (2005) mielestä tehokas luopuminen vaikeutuu ajan kuluessa. Hänen mielestään normaalioloissa tehokas luopuminen ei ole enää mahdollista kahden vuoden kuluttua saannosta.¹⁰⁰

⁹⁹ Aarnio & Kangas 1999: 323–324.

¹⁰⁰ Puronen 2005: 93.

Lesken osalta avio-oikeusosan vastaanottaminen ei yksistään osoita perintöön ryhtymistä, vaan leski voi tästä huolimatta luopua perintöosastaan tehokkaasti.¹⁰¹

Tehokas luopuminen edellyttää myös, ettei luopuminen sisällä disponointia perimysjärjestyksen suhteen. Luopuja ei voi myöskään määrätä omaisuuden jakautumisesta vastoin tasajaon periaatetta. Tehokas luopuminen tapahtuu siis täysin määrittelemättä edunsaajia tai omaisuuden jakamista. Tätä ehtoa ei kuitenkaan haittaa sellainen tilanne, jossa perinnöstä luopuja nimeää edunsaajikseen sijaantuloperillisensä eli ne henkilöt, joille perintöosuus olisi tullut, jos luopuja olisi kuollut ennen perittävää.¹⁰² Esimerkkinä tilanteesta on KHO:n ratkaisu vuodelta 1969.¹⁰³ Tapauksessa leskellä ei ilmeisesti ollut omia perillisiä, joten, jos leski olisi kuollut ennen miestänsä, perintö olisi miehen kuoltua mennyt miehen sisaruksille.

KHO:1969-II-594. Leskelle, joka toimituttamansa perunkirjoituksen jälkeen oli luopunut PK 3 luvun 1 §:n mukaisesta perinnöstä miesvainajansa jälkeen miehensä kaikkien sisarusten hyväksi, ei ollut pantava perintöveroa.

Luopuminen on tehoton silloin, kun luopujan katsotaan olevan perintöverovelvollinen. Luopuminen katsotaan tehottomaksi esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa perinnönsaaja luopuu perinnöstä, mutta on jo ryhtynyt perintöön tai perinnönsaaja määrää PK:sta poikkeavalla tavalla, kenen hyväksi luopuminen tapahtuu. Tehottomassa luopumisessa on tosiasiallisesti kysymys perinnön luovuttamisesta. Tällöin perinnöstä luopuja on saannostaan perintöverovelvol-

¹⁰¹ Onikki 1980: 351.

¹⁰² Puroinen 2005: 94–95.

¹⁰³ KHO 28.1.1969 taltio 502.

linen. Lisäksi luopujan ja luovutuksensaajan välinen oikeustoimi on luonteeltaan lahja, joka synnyttää lahjan saajalle verovelvollisuuden lahjasta.¹⁰⁴ Luovutuksena pidetään perinnöstä luopumista vastiketta vastaan. Luopuja ei siis voi ”myydä” perintöosuuttaan jollekin toiselle ja välttyä perintöverosta perinnöstä luopumalla.

Verotus- ja oikeuskäytännössä osittaista luopumista perinnöstä ei ole pidetty tehokkaana luopumisena. Osittaisen luopumisen tapauksissa perintövero määrätään siis koko perintöosuudesta. Testamentin osalta osittainen luopuminen perinnöstä on mahdollista ilman, että luopumista pidettäisiin tehottomana. Testamentinsaaja voi siis luopua osasta saantiaan, jolloin tästä osasta ei tule hänelle perintöveroseuraamuksia. Testamentinsaajalle määrätään vero vain siitä omaisuudesta, josta ei ole luovuttu.¹⁰⁵ Käytännössä tällaista luopumista tapahtuu esimerkiksi silloin, kun testamentinsaaja luopuu omistusoikeudesta omaisuuden ja tyytyy pelkkään käyttöoikeuteen. Testamentinsaajalle ei määrätä tällaisissa tapauksissa perintöveroa ollenkaan, kuten seuraava KHO:n ratkaisu osoittaa.¹⁰⁶

KHO:1978-II-635. Puolisot olivat tehneet keskinäisen omistusoikeustestamentin. Kun leski oli puolisonsa kuoleman jälkeen perunkirjoituspäivänä testamenttiin merkinnyt tyytyvänsä omistusoikeuden sijaan täyteen käyttö- ja hallintaoikeuteen pesän omaisuuteen ja perilliset olivat tällöin hyväksyneet testamentin näin muutettuna, lesken katsottiin luopuneen testamentista siten, ettei hänelle voitu määrätä perintöveroa puolisonsa jälkeen.

¹⁰⁴ Puronen 2005: 90.

¹⁰⁵ Puronen 2005: 96, 102.

¹⁰⁶ KHO 8.11.1978 taltio 4882.

Testamentista luopujan kohdalla on hyvä kiinnittää huomiota testamentin tulkintaan ja siihen, kenelle omaisuus siirtyy testamentin saajan luopuessa saannostaan. Nimittäin pääsäännön mukaan testamentinsaajan sijaan tulevat hänen sijaantulooperillisansä PK 11:6:n mukaan, ellei testamentin määräyksestä, tarkoituksesta tai olosuhteista muuta johdu. Mutta, jos esimerkiksi olosuhteiden perusteella ei ole syytä suosia sijaantulooperillisiä, sovelletaan PK 11:7:ää, jonka mukaan testamentista luopujan osuus menee muiden yleisjälkisaajien hyväksi suhteellisuusperiaatteen mukaisesti. Testamentin tulkinnasta siis riippuu se, kenelle omaisuus siirtyy testamentinsaajan luopuessa siitä.¹⁰⁷

Tehokas luopuminen perinnöstä on merkittävä verosuunnittelun väline. Tehokkaalla luopumisella voidaan omaisuus siirtää esimerkiksi yhden sukupolven yli ilman veroseuraamuksia. Hyöty on suurimmillaan tilanteissa, joissa perinnön- tai testamentinsaajalla on useita perillisiä, joille omaisuus jakaantuu. Jos perittävä omaisuus on pienehkö ja luopujalla on useita perillisiä, voi olla mahdollista, ettei perintöveroa tule maksettavaksi laisinkaan. Seuraava esimerkki selventää tehokkaan ja tehottoman luopumisen veroseuraamuksia, ja kuten esimerkistä ilmenee, ero tehokkaan ja tehottoman luopumisen välillä on merkittävä.

Esimerkki 4. Henkilö A kuoli leskenä ja hänellä oli kuollessaan omaisuutta 200.000,00 euron edestä. A ei ollut tehnyt omaisuudestaan testamenttia, joten koko omaisuus tuli A:n ainoalle lapselle B:lle lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan. B:llä oli neljä rintaperillistä C,D,E ja F. B luopui perinnöstään tehokkaasti, jolloin hänen neljä rintaperillistä saivat perinnön tasaosuuksin. Perintöverotus toimitetaan seuraavasti:

¹⁰⁷ Aarnio & Kangas 2000: 351–354.

C:n osuus 50.000,00 euroa, josta perintövero on 5.735,00 euroa
D:n osuus 50.000,00 euroa, josta perintövero on 5.735,00 euroa
E:n osuus 50.000,00 euroa, josta perintövero on 5.735,00 euroa ja
F:n osuus 50.000,00 euroa, josta perintövero on 5.735,00 euroa
Yhteensä perintöveroa maksetaan 22.940,00 euroa.

Seuraavassa tilanne on muuten sama, mutta B on ehtinyt jo ryhtyä perintöön vastaanottamalla sen. B päättää kuitenkin luopua perinnöstä rintaperillistensä hyväksi. Luopuminen katsotaan tehottomaksi, joten B on saannostaan perintöverovelvollinen. Perintöverotus ja lahjaverotus toimitetaan seuraavasti:

B:n osuus 200.000,00 euroa, josta perintövero on 29.735,00 euroa
C lahjan arvo 50.000,00 euroa, josta lahjavero on 5.735,00 euroa
D lahjan arvo 50.000,00 euroa, josta lahjavero on 5.735,00 euroa
E lahjan arvo 50.000,00 euroa, josta lahjavero on 5.735,00 euroa
F lahjan arvo 50.000,00 euroa, josta lahjavero on 5.735,00 euroa
Yhteensä veroja maksetaan 52.675,00 euroa.

6. PERINTÖVERON TULEVAISUUS

Tutkimuksessa on käsitelty perintöä ja testamenttia ja niihin liittyviä verosuunnittelun mahdollisuuksia. Perintöverojärjestelmä mahdollistaa verosuunnittelun keinoja tiettyyn pisteeseen asti, joita voidaan vielä pitää täysin laillisina verosuunnittelun työvälineinä. Joskus näitä toimenpiteitä voidaan pitää ei-hyväksyttävänä verosuunnitteluna, joiden tarkoitus on yksinomaan välttyä kokonaan perintö- ja lahjaveron maksuvelvollisuudesta. Tällaisia tilanteita ehkäisemään säädettiin vuonna 1996 voimaan tullut perintö- ja lahjaverolakiin sisältyvä säädös, joka pyrkii ehkäisemään veron kiertämistä.¹⁰⁸ Veron kiertämisellä tarkoitetaan menettelyä, joka ei suoranaisesti ole vastoin lain sanamuotoa, mutta tekee tyhjäksi lain tarkoituksen.

Hallituksen esityksen mukaisesti verotuksesta voitaisiin poiketa tapauksissa, joissa esimerkiksi perintö- tai lahjaveroon vaikuttavalle oikeustoimelle on annettu sellainen oikeudellinen sisältö tai muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Tällöin olisi kysymys oikeustoimesta, jolla ei ole tarkoitettu saada aikaan mitään oikeusvaikutuksia, tai on tarkoitettu saada aikaan muunlainen oikeusvaikutus, kuin on ilmoitettu.¹⁰⁹ Tällainen yleinen oikeustoimi voi olla esimerkiksi lainasopimus, joka on todelliselta luonteeltaan lahja, koska lainaa ei ole alun perinkään ollut tarkoitus maksaa takaisin.

Veronkiertopykälän sisältö on jätetty yleiseksi, joten lain soveltajalle jää enemmän tulkintavaraa. Tämä taas aiheuttaa ennakoitavuuden heikentymistä, koska verottajan kantaa voi olla vaikea ennakoida. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että kaikkia verosuunnittelun keinoja ei aina oikeuskäytännössä ole hyväksytty.

¹⁰⁸ HE 68/1995 mukaisesti.

¹⁰⁹ HE 68/1995.

Kuten jo aikaisemmin on mainittu, esimerkiksi omistajattoman tilan testamentit eivät ole yksiselitteisiä verottajan näkökulmasta, eikä niitä ole aina hyväksyttykään sellaisenaan verotuksen perusteeksi. Epäilyttäviä verosuunnittelun keinoja voivat olla myös tietyissä tapauksissa lahjan pilkkominen useaan osaan¹¹⁰ ja käyttöoikeuden pidättäminen esimerkiksi silloin, kun lahjanantaja ei todennäköisesti koskaan tule käyttämään lahjoittamaansa omaisuutta. Perintö- ja lahjaverotuksesta on mahdollisuus hakea verotoimistolta ennakkoratkaisua, jos haluaa olla varma aiotun toimenpiteen verokohtelusta. Ennakkoratkaisua voidaan hakea esimerkiksi omaisuuden luovuttamisesta tai perinnöstä luopumisesta.

Perintöverotus on vanha veromuoto, joka oli aikanaan käytössä jokaisessa valtiossa. Perintöverotusta täydentämään tarvittiin lahjaverotus. Nyt perintö- ja lahjaverotusta pidetään osittain vanhentuneena veromuotona, joka kaipaasi monen mielestä pikaista päivitystä. Monissa valtioissa perintöverosta on jo luovuttu kokonaan tai siitä ollaan vähitellen luopumassa. Suomen perintö- ja lahjaverolaki on peräisin vuodelta 1940, mutta sitä on uudistettu useilla osittaisuudistuksilla vuosien varrella.¹¹¹ Vuonna 2006 alkoi uudelleen keskustelu perintö- ja lahjaverolain uudistuksesta tulevien eduskuntavaalien alla. Keskustelu kävi kiivaana, ja monet vaativat koko perintöverolain kumoamista. Suurin osa oli kuitenkin sitä mieltä, että perintöverolakia tulisi päivittää mm. verotettavan perinnön alarajaa nostamalla. Myös puolueiden johtajat olivat valmiita perintöverouudistukseen ja kaikki olivatkin yhtä mieltä siitä, että verotettavan perinnön alarajaa tulee nostaa.¹¹²

Perintöverotusta vastaan ja sen puolesta on esitetty lukuisia argumentteja. Nii-
tä kaikkia ei tässä tarkastella, vaan esille otetaan vain muutamia yleisiä argu-

¹¹⁰ ks. KHO 29.12.1989 taltio 5027

¹¹¹ Andersson 2002: 21–22.

¹¹² Peltonen 2006: A5.

menttejä. Yksi yleinen perintöverotusta vastaan käytetty argumentti on se, että se johtaa kaksinkertaiseen verotukseen. Perinnönjättäjä on hankkinut varat tuloilla, joista on jo maksettu tuloverot. Täytyy kuitenkin muistaa, että perinnönjättäjä ja – saaja ovat eri verovelvollisia ja perintöverotus kohdistuu perinnönsaajan varallisuuden lisääntymiseen. Lisäksi monesti varallisuus on muodostunut verottamatta jääneestä arvonnoususta tai verovapaista luovutusvoitoista.¹¹³

Toinen yleinen väite perintöverotusta vastaan liittyy perittävän lähiomaisten, aviopuolison ja alaikäisten lasten, verotukseen. Useinkaan perintö ei tuo heille todellista omaisuuden lisäystä, vaan jopa päinvastoin. Jos perheen pääasiallinen elättäjä kuolee, voi taloudellinen tilanne heikentyä huomattavasti ja pahimmassa tapauksessa omaisuutta joudutaan myymään, että perintöverot saadaan maksettua. Tällä hetkellä lesken ja alaikäisten rintaperillisten osalta perintöverotuksessa tehtävät vähennykset ovat erittäin pieniä. Tämä epäkohta kaipaakin pikaista korjausta.¹¹⁴ Kolmas väite perustuu perintöverotuksen kansainväliseen vertailuun. Suomessa perintöveron alaraja on erittäin alhainen, jo 3.400 euron perinnöstä maksetaan perintöveroa. Muualla Euroopassa verovapaan perinnön alaraja voi olla jopa 50.000 euroa. Naapureissamme Virossa, Ruotsissa ja Venäjällä perintöverotusta ei ole ollenkaan.¹¹⁵

Perintöverotusta puoltavista argumenteista voidaan ottaa esille perinnön saannin johdosta lisääntynyt veronmaksukyky. Useimmissa tapauksissa perintö lisää perinnönsaajan veronmaksukykyä, jolloin tästä taloudellista etuudesta verotetaan samoin, kuin esimerkiksi tuloverotuksessa. Kunhan mm. yllämainittu epäkohta korjataan, on lisääntyneeseen veronmaksukykyyn perustuva perintöverotus oikeutettua. Toinen argumentti, jolla perintöverotusta on puolustettu,

¹¹³ Henttula 2006: 181.

¹¹⁴ Cygnel-Nuortie 2006: 5.

¹¹⁵ Kohonen 2007: 10.

on verotuksen jakopoliittinen tavoite. Taustalla on ajatus tulo- ja varallisuuserojen kaventamisesta, jolla pyritään edistämään keskittyneiden tulojen ja varojen uusjakoa ja estämään tulojen ja varallisuuden keskittymistä.¹¹⁶ Varallisuuserot ovat kuitenkin viime vuosina kasvaneet Suomessa ja muualla, joten perintöveron merkitys lienee vähäinen tämän tavoitteen saavuttamisessa.

Perintöveroa voidaan puolustaa myös fiskaalisilla tarpeilla eli valtion varain- tarpeen tyydyttämisellä. Verovaroja tarvitaan, jotta nykymuotoinen yhteiskunta pystyisi toimimaan, ja kerättävät verot ovat edelleen merkittävä osa valtion tuloista.¹¹⁷ Perintöveron vastustajat vastaavat tähän väitteeseen sillä, että perintöveron tuottama osuus tuloista on suhteellisen pieni. Kuitenkin viime vuonna perintö- ja lahjaveron tuottamat tulot olivat hieman yli 500 miljoonaa euroa ja määrä on ollut voimakkaasti kasvussa viime vuosien ajan. Tälle vuodelle perintö- ja lahjaveron tuotto odotetaan olevan noin 560 miljoonaa euroa.¹¹⁸ Jos perintöverotus poistettaisiin kokonaan, sitä vastaavat tuotot pitäisi hankkia muualta, todennäköisesti veroina.

Miltä siis näyttää perintö- ja lahjaveron tulevaisuus? Ainakin toistaiseksi perintö- ja lahjaverotus tulee olemaan osa verotusjärjestelmäämme, eikä sen poistamiselle ole tarvetta, mutta uudistuksille on ollut tilausta jo pitkään. Nykyinen hallitus vastasikin kiihtyneeseen vaatimukseen perintö- ja lahjaveron osittaisuudistuksilla, jotka astuvat voimaan vuoden 2008 alussa. Lisää uudistuksia on luvassa myös myöhemmin, mm. aikomus poistaa perintö- ja lahjaverotus yrityksen sukupolvenvaihdostilanteista. Uudistuksen myötä moni epäkohta nykyisessä perintöverojärjestelmässämme poistuu tai ainakin parantuu huomattavasti.

¹¹⁶ Henttula 2005: 182–185.

¹¹⁷ Henttula 2005: 179.

¹¹⁸ HE 58/2007 mukaan.

Lakiesitys¹¹⁹ muuttaa perintöveroasteikon ja lahjaverosteikon nykyistä lievemmäksi ja veroluokkiin tulee muutoksia. Esityksen mukaan pienet perinnöt tulevat verovapaiksi, koska verotettavan perinnön alarajaa nostetaan 20 000 euroon. Suuri osa perinnöistä jääkin tämän rajan alapuolelle. Vero alarajalla on 100 euroa ja veroprosentti ylimenevältä osalta säilyy nykyisellään 10 prosentissa. Esityksen mukainen perintöveroasteikko näyttää seuraavalta ensimmäisessä veroluokassa.

Taulukko 3. Perintöveroasteikko ensimmäisessä veroluokassa vuoden 2008 alusta alkaen.

Verotettavan osuuden arvo (€)	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla (€)	Vero- % ylimenevästä osasta
20 000- 40 000	100	10
40 000- 60 000	2 100	13
60 000-	4 700	16

Toisessa veroluokassa vero on kaksinkertainen. HE:n mukaan kolmas veroluokka poistuu kokonaan ja siihen kuuluvat sukulaiset ja vieraat siirretään toiseen veroluokkaan. Lisäksi ensimmäiseen veroluokkaan kuuluvien piiriä laajennetaan, joten muun muassa aviopuolison lapsen rintaperilliset kuuluvat uudistuksen mukaan ensimmäiseen veroluokkaan. Perintövero kevenee myös perinnöstä tehtävillä vähennyksillä, jotka uudistuksen myötä kasvavat tuntuvasti. Puolisovähennys korotetaan nykyisestä 6 800 eurosta 60 000 euroon ja alaikäisen lapsen vähennys 3 400 eurosta 40 000 euroon. Uudistuksen myötä myös

¹¹⁹ HE 58/2007.

lahjaverotus kevenee hieman. Uutisoinnissa on enemmän painotettu perintöveroon tehtyjä uudistuksia, joten monella saattaa olla käsitys, että lahjaverotus uudistuu samoilla linjoilla. Lakiesityksen mukaan lahjaverotus kuitenkin eriytetään perintöverosta ja vuoden 2008 alusta alkaen näille veromuodoille on omat veroasteikkonsa. Lahjaverotusasteikko on lähestulkoon samanlainen, kuin nykyisenkin, mutta verotettavan osuuden alaraja nousee 4 000 euroon.¹²⁰ Lahjaverotusasteikko on ilmeisesti eriytetty ja pidetty kireänä sen vuoksi, ettei omaisuutta lahjoiteta kokonaan pois ennen kuolemaa, jolloin perintöveroja ei tulisi maksettavaksi lainkaan. Tämä tuskin olisi kumulointisäännöksen vuoksi ja suurten omaisuuksien kohdalla täysin mahdollistakaan.

Uudistus helpottaa erityisesti pienten perinnönsaajien tilannetta. Jatkossa heidän ei tarvitse maksaa alle 20 000 euron perinnöstä ollenkaan perintöveroa. Myös lesken tilanne helpottuu huomattavasti, kun hänen ei tarvitse maksaa perintöveroa alle 80 000 euron perinnöstä. Tämä tarkoittaa käytännössä monesti lesken asumisen turvaamista. Jos ensiksi kuolleella ei ole rintaperillisiä, saattaa leski periä asunnon verovapaasti. Nykyisessä tilanteessa verotus saattaa johtaa siihen, että lesken on myytävä asunto, jotta perintöverot saadaan maksettua. Alaikäisten lasten osalta tilanne helpottuu tältä osin myös, vaikka alaikäisten lasten osuus perinnönsaajista lienee vähäinen. Verosuunnittelua estää alaikäisyysvähennyksen rajoittuminen vain sellaisiin perillisiin, joilla on lähinnä oikeus periä perinnönjättäjä lain nojalla.¹²¹

Avopuolisoiden kohdalla verouudistus keventää verorasitusta kolmannen veroluokan poistumisen seurauksena. Uudistuksen jälkeen avopuolisot, joilla ei ole yhteisiä lapsia, kuuluvat toiseen veroluokkaan, jolloin verotus on kaksinker-

¹²⁰ HE 58/2007.

¹²¹ HE 58/2007.

taista. Sen sijaan uudistus ei parantanut nuorten aikuisten asemaa perintöverotuksessa muuten, kuin verotettavan perinnön alarajaa nostamalla. Täysi-ikäiset, opiskelevat perilliset maksavat edelleen perinnöstä perintöveron perittävän kuoleman jälkeen, vaikka perintö ei aina lisäisikään heidän veronmaksukykyään. Tähän ongelma-kohtaan olisi hyvä saada esimerkiksi mahdollisuus maksuaikataulujärjestelyyn, ettei opiskelijan tarvitse ottaa lainaa tai realisoida omaisuutta perintöveron maksua varten. Kaiken kaikkiaan uudistus on hyvä ja tarpeellinen, ja voisi olettaa, että se ainakin hieman vähentäisi verosuunnittelun tarvetta.

LÄHDELUETTELO

Aarnio, Aulis & Urpo Kangas (1994). *Avoliitto, perintö ja testamentti*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Aarnio, Aulis, Urpo Kangas & Pertti Puronen (2000). *Perunkirjoitusopas*. 6. uudistettu painos. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Aarnio, Aulis & Urpo Kangas (2002). *Perhevarallisuus-oikeus*. Helsinki: Kauppakaari Oy.

Aarnio, Aulis & Urpo Kangas (1999). *Suomen Jäämistö-oikeus I*. 4. uudistettu painos. Helsinki: Kauppakaari Oy.

Aarnio, Aulis & Urpo Kangas (2000). *Suomen Jäämistö-oikeus II*. 3. uudistettu painos. Helsinki: Kauppakaari Oy.

Andersson, Edward (2006). *Johdatus vero-oikeuteen*. Helsinki: Talentum.

Andersson, Edward (2002). Perintö- ja lahjaverotuksen ongelmat ja kehitysnäkymät. *Tilisanomat* 3/2002, 21–23.

Andersson, Edward & Esko Linnakangas (2006). *Tuloverotus*. Helsinki: Kauppakaari Oy.

Cygnel-Nuortie, Katarina (2006). Perintövero remonttiin? *OP-ryhmän asiakaslehti* 3/2006, 4–5.

Gottberg-Talve Eva (1988). *Jäämistöoikeuden perusteet*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

HE 58/2007 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta [on line]. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetistä: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2007/20070058>>.

HE 68/1995 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta [on line]. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetissä: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1995/19950068>>.

Helokoski, Elina & Tuomo Lindholm (2000). *Perintöverokirja*. 3. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Henttula, Juhani (2006). Perintöverotuksesta ja sen uudistamisesta. *Verotus* 2/2006, 179–185.

Henttula, Juhani (2005). *Varojen arvostamisperusteesta perintöverotuksessa*. Helsinki: Finn Lectura.

Henttula, Martti (2001). *Lesken hallintaoikeus perintöverotuksessa*. Julkisoikeuden julkaisusarja B:14. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

- Ikkala, Jarmo, Raimo Pallonen, Ossi Haapaniemi & Outi Raitasuo (1997). *Verosuunnittelun käsikirja I*. Helsinki: Kauppakaari Oy.
- Järvenpää, Tomi (2006). Taltuta perintöverokarhu. *OP-ryhmän asiakaslehti* 4/2006, 18–19.
- Kangas, Urpo (2002). *Johdatus perhevarallisuusoikeyteen*. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.
- Kangas, Urpo (1996). *Perinnöt ja testamentit*. Helsinki: Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja nro 49.
- Kilpi, Lassi (1974). Verotusseuraamuksen ennakoimisesta osituksessa ja perinnönjaossa. Teoksessa: *Verosuunnittelun mahdollisuuksista*, 123. Lakimiesliiton koulutuskeskuksen julkaisusarja n:o 13. Helsinki: Suomen lakimiesliiton kustannus Oy.
- KM 1980: 16. Perintöverotuksen uudistamiskomitean mietintö. Helsinki: Valtiovarainministeriö.
- Kohonen, Anssi (2007). *Perintö- ja lahjaverotus; Näkökulmia talousteoriasta, maailmalta ja Suomesta* [on line]. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Saatavissa Internetistä: <URL: http://en.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/k411.pdf>.
- Laita, Samuli (2007). Perinnöksi, lahjaksi vai myyntiin? *Helsingin Sanomat* 14.1.2007, F1.

Lohi, Tapani (1999). *Ennakkoperinnöstä*. Helsinki: Kauppakaari Oyj.

Mattila, Pauli K. (1984). *Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa*. Helsinki: Suomen lakimiesliito kustannus Oy.

Myrsky, Matti (1997). Perintöverosuunnittelu. *Tilisanomat* 4/1997, 64–68.

Myrsky, Matti & Jaakko Ossa (1994). *Vero-oikeus pääpiirteittäin*. Julkisoikeuden sarja A:29. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisu- ja.

Norri, Matti (1994). *Perintö ja testamentti— Käytännön käsikirja*. Helsinki: Kaute- laari.

Onikki, Erkki (1980). Jäämistöoikeudellisten määräämistöiden vaikutus perintöverotukseen. *Verotus* 5/1980, 346–356.

Peltonen, Toni (2006). Puolueiden johtajat valmiita perintöveroremonttiin. *Helsingin Sanomat* 20.7.2006, A5.

Puronen, Pertti (2006). *Näin teen perukirjan itse*. Helsinki: Talentum.

Puronen, Pertti (2005). *Perintö- ja lahjaverotus*. 8. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Puronen, Pertti (2000). *Varainsiirtoverotus*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Kaup-
pakaari Oy.

Puronen, Pertti (1999a). Perukirja, jakokirja ja perintöverotus. *Verotus 2/1999*,
155–159.

Puronen, Pertti (1999b). Varojen arvostamisesta perintöverotuksessa. *Verotus*
4/1999, 354–358.

Puronen, Pertti (1993). Omistajattoman tilan testamentit ja perintöverotus. *Verotus*
1993.

Rautiala, Martti (1967). *Perintö ja testamentti uuden perintökaaren mukaan*. Helsin-
ki: Suomen lakimiesliiton kustannus Oy.

Salminen, Jarmo (2002). Myyntikuluista perintöverotuksessa. *Verotus 4/2002*,
412–416.